

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Aspia, Katri

Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen immateriaalioikeuksilla

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen
yksikkö

Talousoikeuden pro gradu -tutkielma
Kauppatieteiden maisteriohjelma

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Aspia, Katri		
Tutkielman nimi:	Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen immateriaalioikeuksilla		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Mika Kärkkäinen		
Valmistumisvuosi:	2022	Sivumäärä:	81

TIIVISTELMÄ :

Suomessa on vahvaa kansainvälisesti tunnustettua digitaalista osaamista mikä on omiaan edistämään Suomessa syntyneitä ohjelmistoinnovaatioita eli tietokoneohjelma- ja tietokonesovelluksia keksintöjä. Ohjelmistoinnovaatioiden kehittäminen vaatii yrityksiltä paljon investointeja, jonka vuoksi innovaation omistajien tulee suojata keksintönsä. Suojaaminen on välttämätöntä, jotta innovaatioita ei käytetä kaupallisesti hyödyksi muiden tahojen puolesta ja yritykset saavat taloudellista hyötyä innovaatioistaan.

Ohjelmistoinnovaatioita voidaan suojata aineettomilla oikeuksilla eli immateriaalioikeuksilla, liikesalaisuuksilla ja sopimuksilla. Tässä tutkimuksessa keskitytään immateriaalioikeuksien antamaan suojaan ja erityisesti ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisen kannalta oleellisiin immateriaalioikeuksiin eli tekijänoikeuteen ja patenttiin. Kansainväliset yleissopimukset määrittävät innovaatioiden vähimmäissuojatasoa, mutta immateriaalioikeuslait ovat kansallisia.

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia oikeusdogmaattista menetelmää hyödyntäen mitkä ovat keskeisimmät immateriaalioikeudet, joilla ohjelmistoinnovaatioita voidaan suojata ja miten kyseiset immateriaalioikeudet eroavat kansainvälisesti. Keskeisten immateriaalioikeuksien pohjalta työssä selvitetään, mitä eroavaisuuksia oikeudellisilla suojamuodoilla on, miten laki antaa suojaa loukkaustilanteissa ja miten kansainvälisiä ohjelmistoinnovaatioita tulisi suojata. Tutkimuskysymyksiä tarkastellaan oikeuden haltijan näkökulmasta. Kansainvälinen tarkastelu on rajattu koskemaan Eurooppaa ja Yhdysvaltoja, sillä Yhdysvalloilla on merkittävä rooli teknologiamarkkinassa. Tutkimuksella tuotetaan ohjelmistoyrityksille kootusti tietoa innovaatioiden oikeudellisista suojausmahdollisuuksista ja seuraamusjärjestelmästä oikeuden loukkaustilanteissa. Tutkimuksen tärkeimpinä lähteinä toimivat oikeuslähteet eli lait ja lain esityöt sekä kansainväliset sopimukset. Lain tulkinnassa hyödynnetään oikeuskäytäntöä, kansainvälisten virastojen ja tahojen ohjeistuksia sekä kirjallisuutta ja artikkeleita täydentämään tietoperustaa.

Yhteenvedona tutkimuksen osalta voidaan todeta, että molemmilla suojamuodoilla on omat haasteensa, eikä kumpikaan suojamuoto sovellu täydellisesti ohjelmistoinnovaatioiden suojaamiseen ohjelmistoyrityksen näkökulmasta tarkasteltuna. Tekijänoikeussuoja on yleissopimusten nojalla kansainvälinen suoja, joka on voimassa automaattisesti. Patentti on puolestaan kansallinen suoja, jonka voi saada vain tietyn tyyppiselle ohjelmistoinnovaatiolle ja suojan saaminen vaatii mittavan prosessin. Mikäli patentti myönnetään ohjelmistokeksinnölle, on patenttisuojaa kuitenkin tekijänoikeussuojaa laajempi ulottuen laajemmalle kuin vain tietokoneohjelman koodiin. Tekijänoikeudella voidaan suojata tietokoneohjelmaa sellaisenaan, kun taas patentti antaa suojaa vain tietokonesovellukselle keksinnölle. Oikeudenhaltijan oikeussuoja loukkaustilanteissa on hyvin samanlainen molempien suojamuotojen osalta eikä seuraamusjärjestelmällä ole juurikaan eroavaisuuksia. Mikäli ohjelmistoinnovaation suojaksi soveltuvat molemmat suojat, on yritysten järkevä hyödyntää sekä tekijänoikeussuojaa että patenttisuojaa rinnakkain.

AVAINSANAT: Immateriaalioikeus, tekijänoikeus, patentti, ohjelmistoinnovaatio

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimuksen tausta ja rajaus	6
1.2	Tutkimuksen tavoite, metodit ja rakenne	8
1.3	Tutkielman keskeiset käsitteet ja käytetty lähdeaineisto	10
2	Ohjelmistoinnovaatioiden oikeussuojiiin vaikuttavat kansainväliset sopimukset	13
2.1	Yleissopimukset	14
2.2	Tekijänoikeussuojaan liittyviä sopimuksia	16
2.3	TRIPS	18
2.4	Patenttisuojaan liittyviä sopimuksia	19
3	Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen tekijänoikeudella	22
3.1	Tekijänoikeus ja tietokoneohjelmat	22
3.1.1	Tekijänoikeussuojan kohde	23
3.1.2	Tekijänoikeuden haltija ja oikeuden voimassaolo	24
3.2	Suomen tekijänoikeuslain erityissäännökset tietokoneohjelmille	26
3.2.1	Pakottavat säädökset	26
3.2.2	Tahdonvaltaiset säädökset	28
3.3	Tietokoneohjelman tekijänoikeuden luovuttaminen eteenpäin	29
3.4	Tietokoneohjelmien tekijänoikeuden loukkaukset	31
3.4.1	Seuraamusjärjestelmä	32
3.4.2	Keskeiset haasteet tietokoneohjelmien tekijänoikeuksien loukkauksissa	34
3.5	Ohjelmistoinnovaatioiden tekijänoikeussuojan kansainväliset erot	35
3.6	Haasteet ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa tekijänoikeudella	38
3.6.1	Suojan kohde	38
3.6.2	Oikeudenhaltija ja töissä tehty ohjelma	40
4	Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen patentilla	42
4.1	Ohjelmistoinnovaatioiden patentointi	42
4.2	Ohjelmistoinnovaation patenttisuojan saamisen edellytykset	44

4.2.1	Uutuus	45
4.2.2	Keksinnöllisyys	48
4.3	Patentin antama suoja ohjelmistoinnovaatiolle	49
4.3.1	Patentin haltija ja töissä tehty keksintö	49
4.3.2	Patentin voimassaolo	51
4.4	Patentin luovuttaminen eteenpäin	53
4.5	Ohjelmistoinnovaatioiden patenttien loukkaukset	54
4.5.1	Välitön ja välillinen patentin loukkaus	54
4.5.2	Seuraamusjärjestelmä	56
4.5.3	Keskeiset haasteet ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkauksissa	59
4.6	Ohjelmistoinnovaatioiden patenttien kansainväliset erot	60
4.7	Ohjelmistoinnovaatioiden patenttisuojan haasteet	62
5	Suojamuotojen vertailu	67
	Lähteet	73
	Liitteet	80
	Liite 1. Tekijänoikeus ja patentti ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa.	80

Kuvat

Kuva 1. Tietokoneohjelman kehitysprosessi (Takki & Halonen 2017, s. 44). 39

Taulukot

Taulukko 1. Ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkausten seuraamukset. 58

Lyhenteet

EPO	Euroopan patenttiviranomainen
EPC	Euroopan patenttisopimus (European Patent Convention)
EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
IPR	Immateriaalioikeus (Intellectual Property Rights)
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
PatL	Patenttilaki 15.12.1967/550
PKL	Pakkokeinolaki 22.7.2011/806
PCT	Patenttiyhteistyösopimus (Patent Cooperation Treaty)
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
SopMenL	Laki sopimattomasta menettelystä 22.12.1978/1061
Tekijäl	Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404
TRIPS	Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (Agreement on Trade Related Aspects on Intellectual Property Rights)
TSKL	Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin 29.12.1967/656
WCT	WIPO:n tekijänoikeussopimus (WIPO Copyright Treaty)
WIPO	Maailman henkisen omaisuuden järjestö (World Intellectual Property Organization)
WPPT	WIPO: n esitys- ja äänitesopimus (WIPO Performances and Phonograms Treaty)
WTO	Maailman kauppajärjestö (World Trade Organization)

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta ja rajaus

Teknolohiateollisuus kasvaa jatkuvasti ja uusilla teknolohiakeksinnöillä on merkittävä rooli maailmanlaajuisessa talouskasvussa¹. Suomessa on vahvaa kansainvälisesti tunnustettua digitaalista osaamista², mikä on omiaan edistämään Suomessa syntyneitä ohjelmistokeksintöjä eli -innovaatioita. Teknolohiayrityksen menestymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että toiminta on luovaa ja innovaatioita hyödynnetään³. Ohjelmistoinnovaatioiden kehittäminen on erittäin työlästä ja kallista. Kehitystyö vaatii kehittäjiltä ja yrityksiltä paljon investointeja.⁴ Kääntöpuolena kalliille ja työläälle kehittämiselle on innovaatioihin liittyvä väärinkäyttö. Erityisesti digitaaliset innovaatiot leviävät hetkessä maailmanlaajuisesti, sillä niiden kopiointi on halpaa, helppoa ja nopeaa⁵. Innovaation omistajien tulee suojata keksintönsä, jotta innovaatioita ei käytetä kaupallisesti hyödyksi muiden tahojen puolesta⁶. Ilman ohjelmistoinnovaation suojaamista niiden kehittäminen olisi yrityksille kannattamatonta.⁷ Keksintöjen suojaamisella on tärkeä rooli innovaatioiden kehittämisen kannalta, sillä suojausmahdollisuus rohkaisee yrityksiä tekemään enemmän investointeja uusien keksintöjen kehittämiseen⁸.

Ohjelmistoinnovaatioita voidaan suojata aineettomilla oikeuksilla eli immateriaalioikeuksilla. Immateriaalioikeudet käsittävät muun muassa patentin, hyödyllisyysmallin, tavaramerkin, mallioikeuden ja tekijänoikeuden.⁹ Immateriaalioikeudet kuuluvat varallisuus-oikeuksien piiriin. Immateriaalioikeuksilla on yritykselle myös merkityksellistä taloudellista arvoa. Oikeuksia voidaan hyödyntää lisenssien myöntämisellä tai jopa

¹ CompTIA IT Industry Outlook 2022.

² Ks. Business Finlandin Vaikuttavuusraportti 5/2019.

³ Oesch 2007: 90.

⁴ Takki & Halonen 2017: 29.

⁵ Sorvari 2005: 1.

⁶ Huovio 2014: 4.

⁷ Takki & Halonen: 29.

⁸ Haarmann 2014: 168.

⁹ Huovio 2014: 4–5.

oikeuksia luovuttamalla. Immateriaalioikeuksilla voidaan estää ja valvoa oman keksinnön luvatonta käyttöä ja muita loukkauksia. Immateriaalioikeuksien loukkaamisesta seuraa muun muassa vahingonkorvausvelvollisuus¹⁰ tai jopa rikosoikeudellinen vastuu. Oikeuden loukkausten osalta tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan oikeudellisten suojien loukkaamiseen jättäen sopimusten ja lisenssien loukkaukset tutkimuksen ulkopuolelle.

Perinteisesti immateriaalioikeus on jaettu kahteen osa-alueeseen: tekijänoikeuteen ja teollisoikeuteen. Lähtökohtaisesti tekijänoikeus on pitänyt sisällään kirjailijoiden, taiteilijoiden ja säveltäjien luomuksia. Teollisuusoikeuksiin on puolestaan luettu oikeudet, jotka ovat olleet enemmän sidoksissa kaupalliseen toimintaan. Teollisoikeuksiin sisältyy muun muassa patentti, hyödyllisyysmalli, mallisuoja ja tavaramerkkioikeus. Digitalisaation myötä tekijänoikeuden ja teollisoikeuden kahtiajako on alkanut hämärtyä, sillä tekijänoikeudella on alettu suojata muun muassa tietokoneohjelmia. Suomessa tämä kahtiajako näkyy muun muassa ministeriön työnjaossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaavat tekijänoikeusasioista, kun työ- ja elinkeinoministeriö puolestaan vastaa teollisoikeudellisista asioista.¹¹ Tässä tutkimuksessa keskitytään ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisen kannalta oleellisiin immateriaalioikeuksiin eli tekijänoikeuteen ja patentteihin rajaten muut immateriaalioikeudet tutkimuksen ulkopuolelle.

Tekijänoikeutta voidaan pitää ohjelmistoinnovaatioiden keskeisimpänä oikeudellisena suojauskeinona. Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen tekijänoikeudella ei ole kuitenkaan täysin mutkatonta,¹² jonka vuoksi myös patentit ovat yleistyneet ohjelmistoinnovaatioiden suojamuotona. Eri suojamuodot eivät poissulje toisiaan, vaan niitä voidaan ja on jopa kannattavaa hyödyntää myös rinnakkain. Innovaatioita voidaan suojata tekijänoikeuden ja patentin lisäksi myös liikesalaisuuksina ja sopimuksellisin keinoin. Tässä

¹⁰ Haarmann 2014: 2.

¹¹ Haarmann 2014: 3.

¹² Takki & Halonen 2017: 29.

tutkimuksessa keskitytään innovaatioiden suojaamiseen tekijänoikeudella ja patentilla jättäen liikesalaisuudet ja sopimukset vain maininnan tasolle.

Keksintöjä ja teoksia on haluttu turvata kansainvälisesti luomalla ylikansallisia suojajärjestelmiä. Käytännössä tämä on toteutettu multilateraalisilla konventioilla eli yleissopimuksilla, jotka määrittävät vähimmäissuojatason, ja velvoittavat antamaan suojaa teosten ja keksintöjen oikeudenhaltijoille myös kotimaan ulkopuolella. Sopimukset eivät kuitenkaan ole suoraan velvoittavia, vaan ne antavat vain raamit kansalliselle lainsäädännölle.¹³ Immateriaalioikeuslakien ollessa kansallisia eivät ne anna suojaa kansainvälisille innovaatioille. Tämän vuoksi onkin mahdollista, että suojaa saa kotivaltiossa, mutta ei toisessa sopimusvaltiossa¹⁴. Ohjelmistoyritysten viedessä innovaatioita kansainvälisille markkinoille, tulee heidän suojata innovaatio kussakin kohdemaassa kyseisen kansallisen säädöksen mukaisesti. Tämän vuoksi yrityksen on hyvä tietää oleellimmat kansainväliset erot ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa. Kansainvälinen tarkastelu on rajattu koskemaan Eurooppaa ja Yhdysvaltoja, sillä Yhdysvalloilla on Euroopan lisäksi merkittävä rooli teknologiamarkkinassa. Yhdysvaltojen osuus koko maailman teknologiamarkkinoista on ennusteiden mukaan vuonna 2022 jopa 1,8 biljoonaa dollaria eli 33 % kokonaismarkkinasta. Ohjelmistojen osuus Yhdysvaltojen teknologiamarkkinasta on 22 %.¹⁵ Kansainvälinen tarkastelu on rajattu merkittävimpiin eroavaisuuksiin, joten työssä ei paneuduta maininnan tasoa syvemmin suojamuotojen yhtäläisyyksiin.

1.2 Tutkimuksen tavoite, metodit ja rakenne

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, mitkä ovat keskeisimmät immateriaalioikeudet, joilla ohjelmistoinnovaatioita voidaan suojata ja miten kyseiset immateriaalioikeudet eroavat kansainvälisesti. Keskeisten immateriaalioikeuksien pohjalta työssä selvitetään, mitä eroavaisuuksia oikeudellisilla suojamuodoilla on, miten laki antaa suojaa

¹³ Yleisimpiin sopimuksiin on liittynyt suurin osa maailman valtioista Haarmann 2014: 8.

¹⁴ Haarmann 2014: 22.

¹⁵ CompTIA IT Industry Outlook 2022: 15–16.

loukkaustilanteissa ja miten kansainvälisiä ohjelmistoinnovaatioita tulisi suojata. Tutkimuskysymyksiä tarkastellaan oikeuden haltijan näkökulmasta ja erityisesti ohjelmistoyritysten näkökulmasta.

Aiheen aiemmissa tutkimuksissa ja kirjoituksissa on keskittynyt enemmänkin ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisen historiaan tai yksittäisiin suojamuotoihin. Lainsäädäntö ja oikeuskäytännöt ovat kuitenkin eläneet ajan myötä ja tässä tutkielmassa pyritään nimenomaan tutkimaan tämänhetkistä lainsäädäntöä ja sen mukaisia mahdollisuuksia ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa. Tutkimuksessa tuodaan esiin sekä suojamuotojen hyödyt että haasteet ja verrataan niitä sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta keskenään. Tutkimuksessa ei oteta kantaa siihen, miten lainsäädäntöä tulisi kehittää, vaan keskitytään nykyhetken mahdollisuuksiin. Tutkimuksella tuotetaan ohjelmistoyrityksille kootusti tietoa innovaatioiden oikeudellisista suojausmahdollisuuksista ja seuraamusjärjestelmästä oikeuden loukkaustilanteissa.

Tutkimuksen menetelmä on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Oikeusdogmaattisen tutkimuksen tarkoitus on selvittää voimassa olevien oikeusnormien sisältöä¹⁶. Oikeusdogmaattiselle tutkimukselle on olennaista luoda olemassa olevista normeista systemaattinen kokonaisuus ja tuoda myös kirjoittajan oma näkökulma esiin¹⁷. Oikeusdogmaattinen lähestymistapa soveltuu tähän tutkimukseen, sillä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää voimassa olevien immateriaalioikeuksiin liittyvien säädösten sisältöä ja tulkita niitä tuoden kirjoittajan omaa näkökulmaa esiin. Lisäksi tutkimuksessa tehdään vertailua eri immateriaalioikeuksien välillä kansallisesti ja myös kansainvälisesti vertaamalla Suomen oikeusjärjestystä Yhdysvaltojen oikeusjärjestykseen. Tutkimuskysymyksen saadaan vastaukset hyödyntämällä oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää ja hyödyntäen vertailua.

¹⁶ Hirvonen, 2011: 22.

¹⁷ Husa & Pohjolainen 2014: 37.

Tutkimus muodostuu viidestä pääluvusta. Tutkimuksen ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimuksen taustaa ja tutkimuksen rajaus. Ensimmäisessä luvussa käydään läpi tutkimuksen tavoite ja rakenne sekä avataan myös tutkimuksen keskeiset käsitteet ja käytetty lähdeaineisto. Näin lukija saa kokonaisvaltaisen käsityksen tutkimuksesta ennen tarkemmalle tasolle syvennyttäessä. Tutkimuksen toisessa luvussa käydään läpi merkittävimmät patentteihin ja tekijänoikeuteen liittyvät kansainväliset sopimukset, jotka antavat raamit kansalliselle sääntelylle. Kansainvälisten sopimusten pohjalta ymmärretään kansallisen lainsäädännön taustalla vaikuttavat tekijät ja pystytään paremmin syventymään kansalliseen lainsäädäntöön. Luvussa 3 perehdytään ohjelmistoinnovaatioiden ja erityisesti tietokoneohjelmien suojaamiseen tekijänoikeudella keskittyen alkuun kansalliseen sääntelyyn, jonka jälkeen tarkastellaan suojan olennaisimpia kansainvälisiä eroja. Luvussa 4 käydään läpi ohjelmistoinnovaatioiden ja etenkin tietokonesovelteisten keksintöjen suojaamista patentilla ja patenttikäytäntöjen olennaisimmat kansainväliset erot. Tutkimuksen viimeisessä luvussa vastataan tutkimuskysymykseen tehden vertailua suojamuotojen välillä. Vertailussa nostetaan esiin molempien suojamuotojen vahvuudet ja heikkoudet sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Vertailun ohessa tehdään pohdintaa suojamuotojen soveltuvuudesta ohjelmistoinnovaatioiden suojaamiseksi.

1.3 Tutkielman keskeiset käsitteet ja käytetty lähdeaineisto

Innovaatio käsitteenä on ollut käytössä jo useita vuosikymmeniä. Suppeassa merkityksessä innovaatio mielletään keksinnöksi. Dewar & Duttonin (1986) määritelmä innovaatiosta kuvastaa hieman keksintöä laajempaa näkemystä innovaatiosta. Heidän mukaansa innovaatio on idea, käytäntö, esineellinen tai menetelmällinen ratkaisu, jonka mahdolliset omaksujat ajattelevat uudeksi¹⁸. Tässä tutkimuksessa innovaatiot

¹⁸ Dewar & Dutton 1986: 1422.

mielletään käsitteenä vielä laajemmaksi. Laajasti ajateltuna innovaatio kuvastaa uuden menestyksekkään keksinnön omaksumista, hyödyntämistä ja tuottamista.¹⁹

Ohjelmistoinnovaatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sekä tietokoneohjelmia ja tietokonesovelteisia keksintöjä. Tietokoneohjelman voi käsitteenä mieltää monella eri tapaa. Tietokoneohjelman merkitys riippuu siitä, mistä näkökulmasta ohjelmaa tarkastellaan. Ohjelmoijalle tietokoneohjelma luonnollisesti näyttäytyy aivan toisella tapaa kuin loppukäyttäjälle. Tässä tutkimuksessa tietokoneohjelmaa tarkastellaan lainsäädännöllisestä näkökulmasta. WIPO:n mallisäännöt määrittävät tietokoneohjelman joukoksi käskyjä, joita koneellisesti luettavaksi muunnettaessa tietokone saa aikaan tietyn tuloksen²⁰. Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivissä tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta 2009/24/EY tietokoneohjelmalla tarkoitetaan missä tahansa muodossa olevaa ohjelmaa ja myös laitteistoon sisältyviä ohjelmia. Käsitteeseen on katsottu kuuluvan myös tietokoneohjelman kehittämiseen tähtäävä valmisteleva suunnittelutyö, mikäli työn lopputuloksena on oletettavissa tietokoneohjelma. Käytännössä tietokoneohjelma ilmenee tekijälleen sarjana ykkösiä ja nollija eli koodina. Tietokoneohjelman koodia voidaan kutsua bionääriseksi eli konekieliseksi koodiksi, jonka ainoastaan tietokone ymmärtää. Ihmissilmä ei siis pysty havaitsemaan koodia.²¹

Tutkimuksessa tarkastellaan sekä tietokoneohjelman että myös tietokonesovelteisen ohjelman suojaamista, sillä erityisesti patenttien antamaa suojaa tarkastellessa on luonnollista tutkia suojaa myös tietokonesovelteisen keksinnön näkökulmasta. Tietokonesovelteisestä keksinnöstä on kyse silloin, kun osa keksinnöstä on toteutettu tietokoneohjelmalla²². Kansainvälisillä innovaatioilla tutkimuksessa tarkoitetaan keksintöjä, joita viedään kansainvälisille markkinoille Suomen rajojen ulkopuolelle ja erityisesti Yhdysvaltoihin.

¹⁹ European Commission, Green Paper on innovation 1995: 1.

²⁰ WIPO 1978: *Model Provisions on the Protection of Computer Software* 1978: osio 1 (i).

²¹ Takki & Halonen 2017: 30.

²² Oesch, Pihlajamaa & Sunila: 89.

Tutkimuksen tärkeimpinä lähteinä ovat oikeuslähteet. Tutkimuksessa perehdytään Suomen olemassa olevaan lainsäädäntöön ja lain esitöihin. Lähteenä käytetään myös kansainvälisiä sopimuksia sekä Euroopan Unionin direktiivejä. Konkreettisesti lain tulkintatapoihin päästään syventymään oikeuskäytäntöjen perusteella. Kansainvälisten virastojen ja tahojen ohjeistukset muodostavat käytännön tietoperustaa. Tutkimuksessa on käytetty teoreettista tietopohjaa täydentämään immateriaalioikeuksiin ja tietokoneohjelmiin liittyvää sekä kansallista että kansainvälistä kirjallisuutta ja artikkeleita.

2 Ohjelmistoinnovaatioiden oikeussuojoiin vaikuttavat kansainväliset sopimukset

Pääsääntöisesti immateriaalioikeudet ovat voimassa vain sen valtion alueella, joka on myöntänyt suojan kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Haasteeksi kansallisen voimassaolon osalta nousee se, että aineettomat oikeudet liikkuvat luoteensa vuoksi helposti maasta toiseen.²³ Erityisesti digitalisuuden myötä aineettomien oikeuksien liikkuminen kansainvälisesti on lisääntynyt ja aineettoman omaisuuden merkitys tulee entistään kasvamaan niin sanotun neljännen teollisen vallankumouksen edetessä²⁴.

Keksintöjä ja teoksia on haluttu turvata myös kansainvälisesti luomalla ylikansallisia suojajärjestelmiä, jotka sillan tavoin muodostavat yhteyden kansallisten lainsäädäntöjen välille.²⁵ Käytännössä tämä on toteutettu multilateraalisilla konventioilla eli yleissopimuksilla, jotka määrittävät vähimmäissuojatason ja velvoittavat antamaan suojaa teosten ja keksintöjen oikeudenhaltijoille myös kotimaan ulkopuolella. Immateriaalioikeuksien yleissopimuksia on useita ja yleisimpiin sopimuksiin on liittynyt suurin osa maailman valtioista. Suomessa sopimukset eivät ole suoraan sovellettavia, vaan ne antavat niin sanotusti raamit kansalliselle lainsäädännölle. Suomessa sopimusten määräykset saatetaan sovellettaviksi kansallisella lainsäädännöllä, mikä on ominaista dualistiselle järjestelmälle.²⁶ Dualistisessa järjestelmässä valtiosopimuksen voimaantulo valtion sisäisesti vaatii aina voimaansaattamissädöksen, jolla toimeenpannaan sopimus²⁷. Käytännössä tämä tarkoittaa kansallisen lainsäädännön harmonisointia vastaamaan yleissopimuksen määräyksiä. Yleissopimuksia voidaan soveltaa myös suoraan kansallisina normeina. Tämä on tyypillistä monistisessa järjestelmässä kuten erityisesti Keski-Euroopan

²³ Haarmann 2014: 8.

²⁴ Ks. lisää neljännessä teollisesta vallankumouksesta sivulta: World Economic Forum, Fourth Industrial Revolution.

²⁵ Liedes 2017: 11.

²⁶ Haarmann 2014: 8–9.

²⁷ Ks. Eduskunnan kuvaus valtiosopimuksista.

maissa.²⁸ Valtiosopimusoikeudessa monismilla tarkoitetaan valtiosopimusten ollessa sellaisenaan osa kansallista oikeusjärjestystä²⁹.

2.1 Yleissopimukset

Pariisin konventiota eli yleissopimusta voidaan sanoa kautta aikojen koko teollisoikeuden merkittävimäksi kansainväliseksi yleissopimukseksi. Pariisin yleissopimus on solmittu 1883 ja yleissopimus on merkittävässä roolissa edelleenkin. Pariisin yleissopimuksen allekirjoittivat alkujaan 11 valtiota.³⁰ Tällä hetkellä sopimukseen kuuluu jopa 177 valtiota³¹. Suomi on ollut mukana Pariisin yleissopimuksessa vuodesta 1921 lähtien³². Maailman henkisen omaisuuden järjestö hallinnoi sopimusta. Pariisin yleissopimus sisältää nimenomaan teollisoikeuksien säännöksiä kuten patentteja, hyödyllisyydsmalleja, malleja, tavaramerkkejä, toiminimiä, alkuperää osoittavia merkintöjä ja vilpillisen kilpailun ehkäisemistä.³³ Pariisin yleissopimuksessa on kaksi tärkeää peruseriaatetta, jotka pätevät myös ohjelmistoinnovaatioihin. Näitä ovat kansallisen kohtelun periaate ja vähimmäissuojan periaate. Kansallisen kohtelun periaatteen mukaan jokainen yleissopimukseen liittynyt valtio on velvoitettu antamaan toisen jäsenvaltion kansalaisille sopimuksessa määriteltyjen asioiden osalta saman kohtelun kuin omille kansalaisilleen.³⁴ Vähimmäissuojan periaatteessa puolestaan määritellään minimisuoja, joka sopimusvaltion on annettava toisen sopimukseen liittyneen valtion kansalaisille³⁵.

Yleissopimuksessa on merkittävä säännös koskien konventioprioriteettia eli sopimusetuoikeutta. Sopimusetuoikeuden perusteella sopimusvaltiossa keksinnölle suojaa hakevalla on etuoikeus hakea vastaavaa suojaa toisessa jäsenmaassa.³⁶ Muihin

²⁸ Haarmann 2014: 9.

²⁹ Ks. Eduskunnan kuvaus valtiosopimuksista.

³⁰ Haarmann 2014: 9.

³¹ Ks. WIPO-Administered Treaties, Paris convention.

³² Ks. Valtiosopimus 5/1921.

³³ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 279.

³⁴ Ks. Valtiosopimus 5/1921 artikla 2.

³⁵ Haarmann 2014: 10

³⁶ Haarmann 2014: 10.

jäsenmaihiin suojaa koskevat hakemukset katsotaan päivätyiksi siitä päivästä, kun suojaa on haettu ensimmäistä kertaa toisessa jäsenmaassa³⁷ ja esimerkiksi patentin uutuutta arvioidaan kyseisen päivämäärän mukaan³⁸. Etuoikeutta on kuitenkin rajattu ajallisesti. Patentin osalta etuoikeusaika on yhden vuoden. Käytännössä siis esimerkiksi suomalainen ohjelmistoinnovaation patentinhaltija voi vedota etuoikeuteensa ja täten hänellä on vuosi aikaa hakea keksinnölleen patenttia muissa jäsenmaissa suomalaisen patentti-hakemuksen hakemispäivästä.³⁹

Pariisin konventio on kuitenkin vain sopimus, jonka perusteella jäsenvaltiot ovat määrittäneet omat säädöksensä tai suojausjärjestelmänsä. Tämä tarkoittaa sitä, että pääosin esimerkiksi patenttilait ovat kansallisia ja jokainen jäsenvaltio tutkii tapauksia itsenäisesti. On siis mahdollista, että suoja myönnetään ohjelmistoinnovaatiolle yhdessä jäsenvaltiossa, muttei toisessa jäsenvaltiossa, koska kyseisen valtion edellytykset eivät täyty.⁴⁰

Bernin yleissopimus on puolestaan tekijänoikeussuojaa koskeva merkittävin kansainvälinen sopimus. Sopimus on solmittu jo vuonna 1886. Suomi liittyi sopimukseen 1928.⁴¹ Sopimukseen kuuluu 179 jäsenvaltiolta⁴² ja sopimus on WIPO:n hallinnoima⁴³. Aivan kuten Pariisin yleissopimuksessa Bernin yleissopimuksessakin vaikuttavat periaatteet kansallisesta kohtelusta ja vähimmäissuojasta⁴⁴. Konvention 7 artiklassa määritellään teoksen suoja-ajasta. Siinä todetaan, ettei teoksen suoja-aika ole teoksen alkuperämaan suoja-aikaa pidempi. Kyseinen artikla määrittää suoja-ajaksi vähintään tekijän elinajan ja 50-vuotta hänen kuolinvuodestaan.⁴⁵ Tämän perusteella tekijänoikeudella suojattu tietokoneohjelma saa Bernin sopimukseen liittyneistä valtioista vähintään 50-vuoden

³⁷ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 279.

³⁸ Haarmann 2014: 10.

³⁹ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 279.

⁴⁰ Haarmann 2014: 11.

⁴¹ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 280.

⁴² Ks. WIPO:n listaus Bernin yleissopimuksen jäsenvaltioista. Jäsenvaltioiden määrä perustuu lokakuun 2021 tilastoituun määrään.

⁴³ Opetus- ja kulttuuriministeriön listaus kansainvälisistä tekijänoikeussopimuksista.

⁴⁴ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 280.

⁴⁵ Bernin yleissopimus 3/1963.

suoja-ajan tekijän kuolinvuodesta laskettuna. Bernin yleissopimuksessa on myös muotovaatimuksen kieltämisen periaate, jonka mukaan suojan saamisen edellytykseksi ei saa asettaa minkäänlaisia muotovaatimuksia kuten rekisteröintiä⁴⁶. Yhdysvallat liittyivät Bernin sopimukseen vasta vuonna 1989, jota ennen tietokoneohjelmille saatiin tekijänoikeussuojaa vasta rekisteröinnin myötä.⁴⁷ Kiinan voidaan sanoa tulleen Yhdysvaltojen jalanjäljissä liittyessään Bernin sopimukseen vuonna 1992⁴⁸. Bernin sopimuksen mukaan teoksen tulee täyttää sille asetetut erityisvaatimukset, jotta teos saa tekijänoikeussuojaa (Bernin yleissopimuksen artikla 2). Tekijänoikeussuojan saamiseksi edellytetään teoksen olevan tekijän henkinen luomus, mikä uusien lähdekoodien osalta usein toteutuu. Mikäli tietokoneohjelma puolestaan luodaan olemassa olevia lähdekoodeja yhdistelemällä, ei teosta pidetä henkisenä luomuksena eikä tietokoneohjelma täten täytä Bernin yleissopimuksen teoksen erityisvaatimuksia⁴⁹.

2.2 Tekijänoikeussuojaan liittyviä sopimuksia

Yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus laadittiin vuonna 1952. Suomi liittyi sopimukseen 1963. Sopimusta hallinnoi Unesco. Sopimuksen alkuvaiheessa Yhdysvallat jättäytyivät sopimuksen ulkopuolelle sopimuksen muotovaatimuksen kieltämisen periaatteen vuoksi. Tuolloin USA:ssa oli tekijänoikeuden edellytyksenä teosten rekisteröinti, eikä Yhdysvallat halunnut luopua tästä edellytyksestä. Jotta saatiin Yhdysvallat ja myös muita kuin korkeakulttuurin maita mukaan sopimukseen, perustettiin Bernin yleissopimuksen lisäksi maailmankonventio. Maailmankonventio perustuu myös kansallisen kohtelun ja vähimmäissuojan periaatteille. Vaatimukset koskien vähimmäisoikeuksia tai suoja-aikaa ovat kuitenkin vähäisemmät kuin Bernin sopimuksessa. Sopimuksen edellyttämä suoja-aika on vain tekijän elinaika ja 25 vuotta hänen kuolemastaan.⁵⁰ Yleismaailmallisen

⁴⁶ Haarmann 2014: 12.

⁴⁷ Honkasalo 2010: 85. Ks. myös WIPO:n Berne Notification No. 121.

⁴⁸ Ks. WIPO: n Berne Notification No. 140. Ks. lisää tekijänoikeuksien rekisteröinnistä Yhdysvalloissa kapaleesta 3.5.

⁴⁹ Honkasalo 2010: 99.

⁵⁰ Haarmann 2014: 12.

tekijänoikeussopimuksen perusteella tietokoneohjelmalle saatava suoja on siis kesto-
taan huomattavasti lyhyempi kuin Bernin yleissopimuksessa. Bernin sopimuksesta poi-
keten suojan saamisen edellytykseksi voidaan asettaa tiettyjen muotovaatimusten täyt-
tyminen. Muotovaatimukset voidaan katsoa täytyneeksi, kun kaikissa teoksesta julkais-
tuissa kappaleissa on tekijänoikeussymboli ©, oikeudenhaltijan nimi ja ensimmäinen jul-
kaisuvuosi.⁵¹ Maailmankonventiolla ei ole kuitenkaan yhtä suurta merkitystä kuin Bernin
yleissopimuksella⁵². Maailmankonvention merkitys kokonaisuudessaan on vähentynyt
merkittävästi 1990-luvulta lähtien Yhdysvaltojen ja Kiinan liityttyä Bernin yleissopimuk-
seen⁵³. Yleismaailmallista tekijänoikeussopimusta voidaan siis pitää tietokoneohjel-
mien suojaamisen näkökulmasta hyvin vähäisenä.

WIPO:n tekijänoikeussopimus (WIPO Copyright Treaty, eli WCT) luotiin vuonna 1996, ja
sopimus astui voimaan vuonna 2002⁵⁴. Sopimuksen yhteydessä tehtiin myös esitys- ja
äänitysopimus (WIPO Performances and Phonograms Treaty, eli WPPT)⁵⁵. Suomi liittyi
sopimukseen vuonna 2009 samanaikaisesti muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden
kanssa⁵⁶. Lokakuussa 2021 sopimukseen kuuluu yhteensä 110 valtiota⁵⁷. Kyseisellä sopi-
muksella tuotiin tekijänoikeuden suoja vastaamaan kehittyneen teknologian vaatimuk-
sia⁵⁸. WCT sopimuksessa ei ole erillisiä määritelmiä tietokoneohjelmien suojaamiseen,
vaan sen neljännessä artiklassa viitataan Bernin yleissopimukseen. Neljäs artikla toteaa,
että tietokoneohjelmia suojataan Bernin yleissopimuksen 2 artiklan mukaisesti kirjalli-
sina teoksina.

⁵¹ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 282.

⁵² Haarmann 2014: 12–13.

⁵³ Haarmann 2014: 13.

⁵⁴ Haarmann 2014: 16.

⁵⁵ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 282.

⁵⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriön listaus kansainvälisistä tekijänoikeussopimuksista.

⁵⁷ Ks. WIPO:n listaus tekijänoikeussopimuksen jäsenmaista.

⁵⁸ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 282. Ks. HE 178/2002 vp.

2.3 TRIPS

Immateriaalioikeuksien kansainvälistä suojaa haluttiin tuoda mukaan kauppapolitiikkaan, koska pelkillä yleissopimuksilla ei saatu aikaan toivottuja tuloksia suojan vahvistamisen osalta⁵⁹. 1990-luvun alussa käytyjen GATT (General Agreements of Tariffs and Trade) – neuvotteluiden yhteydessä solmittiin TRIPS- sopimus eli sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista. TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) tuli lopulta voimaan 1995.⁶⁰ Suomi liittyi sopimukseen vuonna 1995⁶¹. Lokakuussa 2021 sopimukseen kuuluu 164 valtiota, ja maailman kauppajärjestö (WTO) hallinnoi sopimusta⁶².

Sopimuksen mukaan kaikkien jäsenmaiden on täytettävä immateriaalioikeuksien lainsäädännössään sekä Pariisin että Bernin yleissopimuksien viimeksi tarkistettujen sopimustekstien vaatimukset. TRIPS-sopimus määrittää jäsenvaltioilta vaaditun immateriaalioikeuksien vähimmäissuojatason sopimuksen kattamille aloille.⁶³ Erityisesti TRIPS-sopimuksella on haluttu tehostaa immateriaalioikeuksien kansainvälistä suojaa. Tähän on pyritty täytäntöönpanoa koskevilla määräyksillä ja tuomalla valtioiden välisten kiistojen ratkaisu WTO:n riidanratkaisumenettelyn piiriin.⁶⁴ TRIPS-sopimuksen artikla 10 on merkityksellinen nimenomaan tietokoneohjelmien osalta. Kyseinen artikla toteaa, että tietokoneohjelmat saavat Bernin yleissopimuksen mukaista kirjallisen teoksen suojaa riippumatta tietokoneohjelman muodosta. Tämä tarkoittaa, että tietokoneohjelmat saavat suojaa kirjallisena teoksena olivat ne sitten lähde- tai konekielisessä muodossa. TRIPS-sopimuksen 9 artiklan toisella kohdalla on vaikutusta myös tietokoneohjelman suojan laajuuteen, sillä kyseisen kohdan mukaan tekijänoikeuden suoja ulottuu ainoastaan ilmaisuihin eikä ideoihin, menettelyihin, toimintamenetelmiin tai sellaisenaan oleviin

⁵⁹ Haarmann 2014: 13.

⁶⁰ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 281.

⁶¹ Ks. valtiosopimus 5/1995. Asetus Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten voimaansaattamisesta sekä näiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.

⁶² TRIPS on kattavin teollis- ja tekijänoikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus. Ks. WTO:n listaus TRIPS-jäsenvaltioista.

⁶³ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 281.

⁶⁴ Haarmann 2014: 14.

matemaattisiin käsitteisiin⁶⁵. TRIPS-sopimuksen myötä tietokoneohjelmien suojan kohde on hyvin yhteneväinen kansainvälisesti.

2.4 Patenttisuojan liittyviä sopimuksia

Pariisin konvention minimivaatimusten niukkuus on johtanut siihen, että jäsenvaltiot ovat voineet määritellä omat lainsäädäntönsä hyvinkin poikkeaviksi toisiin jäsenvaltioihin nähden. Pariisin konventiolla ei olla siis onnistuttu kitkemään lainsäädännöllisiä eroavaisuuksia pois. Tämä on tehnyt patentin hakemisen useassa valtiossa haastavaksi.⁶⁶ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että pääsääntöisesti patenttihakemus tutkitaan erikseen jokaisessa valtiossa, johon patenttihakemus on jätetty. Tämä luonnollisesti aiheuttaa päällekkäistä tutkimustyötä ja myös lisäkustannuksia.⁶⁷ Kyseisen haasteen ratkaisemiseksi on luotu *Patenttiyhteistyösopimus* (Patent Cooperation Treaty, eli PCT) vuonna 1970 ja *Euroopan patenttisopimus* (European Patent Convention, eli EPC) vuonna 1973. Suomi liittyi PCT-sopimukseen vuonna 1980 ja EPC-sopimukseen vuonna 1996. Näillä molemmilla sopimuksilla on ollut merkittävää vaikutusta Suomen patenttilainsäädäntöön.⁶⁸ PCT-sopimuksessa on 153 jäsenvaltiolta⁶⁹ ja EPC-sopimuksessa on ollut vuodesta 2019 lähtien mukana 38 valtiota⁷⁰.

PCT-sopimuksen tarkoituksena on määritellä valtioiden yhteistyöstä patenttihakemusten käsittelyssä. Sopimuksen mukaan patenttia voidaan hakea useampaan sopimusvaltioon yhdellä kansainvälisellä patenttihakemuksella⁷¹. Kansainvälinen uutuustutkimusviranomainen suorittaa keksinnön uutuustutkimuksen sekä patentoitavuuden esitutkimuksen. Tämän jälkeen hakemuksen käsittelyä jatketaan kansallisesti, jonka jälkeen

⁶⁵ TRIPS-sopimus artikla 9 kohta 2.

⁶⁶ Haarmann 2014: 18.

⁶⁷ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 284.

⁶⁸ Haarmann 2014: 18–19.

⁶⁹ Jäsenvaltioiden määrä lokakuussa 2021. Ks. WIPO: n listaus PCT-sopimuksen jäsenmaista (The PCT now has 153 Contracting States).

⁷⁰ Ks. EPO: n listaus EPC jäsenmaista (Member states of the European Patent Organization).

⁷¹ Suomen patenttilain (550/1967) 3. luvussa säädetään kansainvälisestä patenttihakemuksesta.

päätös patentin myöntämisestä tehdään myös kansallisesti tai alueellisesti.⁷² PCT-sopimuksen tarkoituksena on siis ainoastaan yksinkertaistaa hakemusmenettelyä ja vähentää päällekkäistä työtä uutuuden tutkimuksen osalta, eikä järjestelmän kautta varsinaisesti myönnetä patenttia⁷³. Eli käytännössä PCT-sopimus yhtenäistää patentin hakemista ja helpottaa viranomaismenettelyä, mutta hakemukset käsitellään kuitenkin vielä uutuustutkimuksen jälkeen kansallisissa viranomaisissa eikä sopimus vaikuta kansallisiin päätöksiin patentin myöntämisestä. Vuonna 2018 PCT-hakemuksia jätettiin yhteensä noin 250 000, joista 19 000 kappaletta koski tietokonesovelteisia keksintöjä⁷⁴.

EPC-sopimuksen tarkoituksena puolestaan on patenttihakemusten keskittäminen ja myös osittainen patenttinormistojen yhdenmukaistaminen. Sopimus perustuu menettelyyn, jossa Euroopan patenttivirus (EPO) tutkii ohjelmistoinnovaatioiden patenttihakemukset ja myöntää niiden perusteella joko yhtä tai useampaa sopimusvaltiota velvoittavan patentin. EPO:n myöntämiä patenteja kutsutaan eurooppapatenteiksi.⁷⁵ Eurooppapatentin myöntämisen myötä ohjelmistoinnovaation patentti voidaan saattaa voimaan ilman kansallista käsittelymenettelyä kaikissa hakemuksessa nimetyissä sopimusmaissa. Tämä edellyttää siis erillistä voimaansaattamista, eikä patentti astu automaattisesti voimaan EPO:n käsittelystä huolimatta.⁷⁶ Eurooppapatenttia voidaan kuvata niipuksi kansallisia patenteja. Tämä sen vuoksi, että kunkin ohjelmistoinnovaation patentin oikeusvaikutukset määräytyvät pääsääntöisesti kunkin maan kansallisen patenttilain mukaisesti. EPC-sopimus on täysin EU:sta riippumaton kansainvälinen sopimus.⁷⁷ Käytännössä EPC-sopimus siis vaikuttaa patentin myöntämiseen, muttei enää muihin ohjelmistoinnovaation patenttiin liittyviin ratkaisuihin kuten voimassaoloon, mitätöintiin tai muutoksenhakuun.

⁷² Haarmann 2014: 19.

⁷³ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 284.

⁷⁴ WIPO Patent Cooperation Treaty Yearly Review 2019: 23.

⁷⁵ Haarmann 2014: 19.

⁷⁶ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 284.

⁷⁷ Haarmann 2014:19.

Patenttihakemusten ja patenttien muodollisten vaatimusten harmonisoimiseksi tuli voimaan patenttilakisopimus (Patent Law Treaty, eli PLT) vuonna 2005. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot ovat sitoutuneet vähentämään kansallisten, alueellisten ja kansainvälisten patenttijärjestelmien välisiä hakemusmenettelyyn liittyviä eroja. Sopimuksen myötä jäsenmaiden viranomaisten toimintoja on yhdenmukaistettu ja kehitetty käyttäjäystävällisemmiksi.⁷⁸ Suomi on ollut sopimuksen jäsen vuodesta 2006⁷⁹. Sopimuksessa on lokakuussa 2021 yhteensä 43 valtiota⁸⁰. Sopimuksen myötä ohjelmistoinnovaatioille on helpompaa hakea patenttia muissa valtioissa, kun hakemusmenettelyt ovat lähempänä toisiaan.

⁷⁸ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 284.

⁷⁹ Valtiosopimukset 7/2006. Tasavallan presidentin asetus patenttilakisopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

⁸⁰ Ks. WIPO: n listaus Patent Law Treaty- jäsenmaista (Contracting Parties Patent Law Treaty).

3 Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen tekijänoikeudella

Perinteisesti tekijänoikeutta on luonnehdittu teknologianeutraalina. Tämä tarkoittaa sitä, että samat tekijänoikeussuojat pätevät oli kyseessä sitten maalaus tai valokuva satikka sitten tietokoneohjelma. Tekijänoikeus on kuitenkin saanut alkunsa 1800-luvulla, jolloin ei ollut vielä tietoaakaan tietokoneista tai tietoverkoista.⁸¹ Tekijänoikeus on alun perin määritelty taiteellisia teoksia varten eikä niinkään teollisesti hyödynnettäviä ohjelmistoinnovaatioita varten. Tekijänoikeussuoja on täten vaatinut kehittämistä teknologian kehittymisen myötä. Kivistö nostaa esiin, että tekijänoikeuden kehityksen liikkeelle paneva voima on kautta aikojen ollut teknologian kehitys⁸². Hallitus on antamassa uusimman esityksensä tekijänoikeuslain muuttamisesta joulukuussa 2021. Hallituksen esitys perustuu direktiiviin tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla.⁸³ Tämä osoittaa sen, että lainsäädäntöä on jatkuvasti kehitettävä digitalisaation kehittyessä. Ohjelmistoinnovaatioista juuri tietokoneohjelma liitetään tiiviisti tekijänoikeuteen ja tekijänoikeussuojaa tarkastellaankin nimenomaan tietokoneohjelman näkökulmasta.

3.1 Tekijänoikeus ja tietokoneohjelmat

Tekijänoikeutta voidaan pitää tietokoneohjelmien keskeisimpänä oikeudellisena suojauskeinona. Tekijänoikeus on nimenomaan se, joka tekee tietokoneohjelmasta tuotteen.⁸⁴ Oikeudenalana tekijänoikeus on hyvin kansainvälinen. Kansainväliset sopimukset takaavat tekijänoikeuden minimitason ja erityisesti Bernin yleissopimus muodostaa tekijänoikeuden suojan kansainvälisen perustan⁸⁵. Kansainvälisistä sopimuksista

⁸¹ Haarmann 2014: 47.

⁸² Kivistö 2016: 38.

⁸³ Ks. Valtioneuvoston uutinen 27.9.2021 tekijänoikeuslain muutoksista.

⁸⁴ Takki & Halonen 2017: 29.

⁸⁵ Kansainvälisiä sopimuksia käsitelty luvussa 2.

huolimatta tekijänoikeus on lähtökohtaisesti kansallista, mikä johtaa suojan sisällön eroavaisuuksiin valtioiden välillä.⁸⁶

Kirjallisuudessa on eriäviä mielipiteitä siitä, soveltuuko tekijänoikeus erinomaisesti tietokoneohjelmien suojaamiseen vai ei. Kirjallisuuden mukaan Suomen tämänhetkistä tietokoneohjelmiin liittyvää tekijänoikeudellista suojausmuotoa voidaan pitää ongelmallisenä ja osin myös puutteellisenä. Tämä johtuu siitä, ettei tietokoneohjelmilla ole taide-teoksille ominaisia elementtejä kuten tekijänoikeussuojan perinteisillä kohteilla eli kirjallisuudella, musiikilla tai kuvataiteella. Tietokoneohjelmia voidaan pitää puhtaasti teknistaloudellisina ilmiöinä, jotka on laadittu hyötykäyttöön. Yleisesti myös tietokoneohjelman laatimiseen osallistuu useita henkilöitä, eikä pystytä selkeästi erottamaan osallistujien panosta lopputuotteeseen.⁸⁷ Tietokoneohjelmille ei kuitenkaan ole muutenkaan täysin tarpeita täyttävää suojausmuotoa, jonka vuoksi tekijänoikeus on tietokoneohjelmien pääasiallinen suojausmuoto sen haasteista riippumatta.

3.1.1 Tekijänoikeussuojan kohde

Suomen tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan tekijänoikeuden kohteena on teos. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on teoskynnyksen ylittyminen. Kohdetta voidaan pitää teoksena, mikäli se ilmentää tekijänsä luovaa ja omaperäistä panosta.⁸⁸ Euroopan Unionin tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin (2009/24/EY) 1 artiklan 3 kohdan mukaan tietokoneohjelmaa voidaan pitää omaperäisenä, mikäli se on tekijänsä henkinen luomus. Tietokoneohjelmien osalta teoskynnyksen voidaan siis katsoa ylittyneen, mikäli ohjelmoija on tehnyt omaperäisiä ja luovia ratkaisuja ohjelmoinnissaan. Tämän mukaisesti kohdetta ei voida pitää teoksena, mikäli ohjelmoija on käyttänyt itsestään selviä tai mekaanisesti toteutettuja ratkaisuja⁸⁹. Ratkaiseva tekijä

⁸⁶ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 227.

⁸⁷ Takki & Halonen 2017: 29–30.

⁸⁸ Haarmann 2014: 53.

⁸⁹ Ks. Direktiivi 2009/24/EY johdannon kappale 11.

teoskynnyksen ylittymisessä on siis se, voidaanko tietojenkäsittelyongelman ratkaisua pitää omaperäisenä vai onko kyseessä ulkoisten tekijöiden johdonmukaisesti syntyvä väistämätön seuraus. Nykypäivän kaupallisten ohjelmien katsotaan pääsääntöisesti ylittävän teoskynnyksen.⁹⁰ Tietokoneohjelmien kehittäminen lähtee nykypäivänä hyvin usein liikkeelle aiemman lähdekoodin muotoilusta. Tämä tarkoittaa sitä, että aiempaa lähdekoodia muotoilemalla kehitetään kokonaan uusi ohjelma. Tietokoneohjelman omaperäisyysvaatimuksen ei voida katsoa täyttyneen tilanteissa, joissa ohjelma on syntynyt aiemman lähdekoodin uudelleen muotoilulla.

Oleellista on huomioida, että tekijänoikeus suojaa tietokoneohjelmien osalta ainoastaan ilmaisumuotoa. Tämä tarkoittaa sitä, että itse ohjelman idea ei saa suojaa tekijänoikeudesta.⁹¹ EU:n tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin (2009/24/EY) 1 artiklan 2 kohdassa todetaan:

Tämän direktiivin mukainen suoja koskee kaikkia tietokoneohjelman eri ilmaisumuotoja. Ideat ja periaatteet, jotka ovat tietokoneohjelman minkä tahansa osan perustana, rajapintoihin sisältyvät ideat ja periaatteet mukaan lukien, eivät saa tekijänoikeudellista suojaa tämän direktiivin nojalla.

Kyseisen direktiivin pohjalta Takki ja Halonen (2017) toteavat, että tekijänoikeuden kohteena tietokoneohjelmissa on vain ja ainoastaan itse ohjelman koodi. Täten esimerkiksi ohjelman systeemi-idea, looginen rakenne tai algoritmit eivät kuulu tekijänoikeussuojan piiriin.⁹²

3.1.2 Tekijänoikeuden haltija ja oikeuden voimassaolo

Suomen tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan teoksen luojalla on oikeus teokseensa. Tämä tarkoittaa, että tekijänoikeuden haltijalla on yksinomainen oikeus määrätä

⁹⁰ Takki & Halonen 2017: 33–34.

⁹¹ Takki & Halonen 2017: 34.

⁹² Takki & Halonen 2017: 34. Ks. myös TRIPS-sopimuksen artikla 9.

teoksen kappaleiden valmistamisesta eli kopioimisesta, saattamisesta yleisön saataville eli levittämisestä sekä muuttamisesta (TekijäL 2.1 §). Nämä oikeudet voidaan jaotella kahteen osaan: taloudellisiin oikeuksiin ja moraalisiin oikeuksiin. Taloudelliset oikeudet pitävät sisällään yksinoikeuden valmistaa tai kopioida kappaleita suojatusta teoksesta, sekä yksinoikeudesta päättää teoksen saattamisesta yleisön saataville. Moraaliset oikeudet jaetaan oikeuskirjallisuudessa kahteen osaan eli isyysoikeuteen ja respektioikeuteen. Isyysoikeudesta säädetään tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentissa, jonka mukaan teoksesta kappaleita valmistettaessa tai yleisön saataviin saattaessa tulee ilmoittaa teoksen tekijä siten, kun hyvä tapa vaatii. Takin & Halosen (2017) mukaan myöskään alan hyvä tapa ei velvoita ilmoittamaan tietokoneohjelmien tekijöiden nimiä teosten kopiointiin tai levittämisen yhteydessä.⁹³ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka laki edellyttää tekijän ilmoittamisen hyvän tavan mukaisesti eikä alan hyvä tapa sitä edellytä, ei tietokoneohjelmien tekijöiden nimiä välttämättä useinkaan ilmoiteta. Nimien ilmoittamisella voi kuitenkin olla moraalisten oikeuksien sijaan taloudellisia vaikutuksia, jonka vuoksi tekijät haluavat ilmoittaa nimensä tietokoneohjelmien yhteydessä.

Respektioikeudella puolestaan varmistetaan, ettei suojattua teosta muuteta tai saateta yleisön saataviin tekijän arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla (TekijäL 3.2 §).⁹⁴ Teoksen loukkaava käyttö liitetään vahvemmin taiteellisiin teoksiin eikä se ole niin olennainen tietokoneohjelmien osalta.

Tekijänoikeus syntyy aina automaattisesti teoksen luojalle. Teoksen luoja voi olla ainoastaan luonnollinen henkilö eikä siten tekijänoikeus voi syntyä esimerkiksi koneelle tai yritykselle⁹⁵. EU:n direktiivin (2009/24/EY) toisen artiklan 2. kohdan mukaan yksinoikeudet kuuluvat tekijöille yhteisesti, mikäli tietokoneohjelman kehittämiseen on osallistunut useampien henkilöiden ryhmä.

⁹³ Takki & Halonen 2017: 30.

⁹⁴ Ks. myös Haarmann 2014: 86.

⁹⁵ Takki & Halonen 2017: 37.

Bernin yleissopimuksen mukaisesti tekijänoikeussuoja antaa suojaa teoksille sopimukseen kuuluvissa valtioissa vähintään teoksen luojan elinajan ja lisäksi vähintään 50 vuotta heidän kuolemastaan. Suomessa tekijänoikeuden voimassaolo on tätä pidempi ja tekijänoikeus antaa teokselle suojaa jopa 70-vuotta tekijän kuoleman jälkeen tai mikäli tekijänoikeus on usealla henkilöllä, niin viimeisen heidän kuolemansa jälkeen (TekijäL 43§). Tekijänoikeus on siis hyvin pitkäkestoinen ja suoja säilyy EU:n alueella voimassa ilman mitään toimenpiteitä⁹⁶. Tietokoneiden osalta tekijänoikeussuojan voimassaoloa voidaan pitää jopa tarpeettoman pitkänä⁹⁷. Tietokoneohjelmien kehitystahti on kovaa, jonka vuoksi ei ole tarvetta yli 70-vuoden suojalle.

3.2 Suomen tekijänoikeuslain erityissäännökset tietokoneohjelmille

Suomen tekijänoikeuslaki sisältää tietokoneohjelmien osalta pakottavia eli indispositiivisiä säännöksiä. Indispositiivisilla säännöksillä tarkoitetaan säännöksiä, joista ei voida poiketa sopimuksellisesti. Mikäli sopimuksessa on pakottavia säädöksiä rajoittavia elementtejä, ovat ne mitättömiä eikä osapuolilla ole velvollisuutta noudattaa niitä. Indispositiivisten säännösten lisäksi tekijänoikeuslaista löytyy tahdonvaltaisia eli dispositiivisiä säännöksiä. Dispositiiviset säännökset ovat toissijaisia sopimukseen nähden eli jos asiasta on sovittu sopimuksessa, niin dispositiiviset säännökset syrjäytyvät.⁹⁸

3.2.1 Pakottavat säädökset

Tekijänoikeuslain 25 j §:n 2–4 momentit ovat pakottavaa lainsäädäntöä, joista ei voida poiketa sopimuksin. Kyseisen pykälän viidennessä momentissa mainitaan, että 2–4 momentteja rajoittavat sopimusehdot ovat tehottomia. 25 j pykälän 2 momentin mukaan tietokoneohjelmaa luvallisesti käytävällä on oikeus valmistaa ohjelmasta

⁹⁶ Takki & Halonen 2017: 39.

⁹⁷ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 88.

⁹⁸ Takki & Halonen 2017: 49.

varmuuskopio, mikäli se on tarpeellista ohjelman käytön kannalta. 3 momentissa säädetään myös siitä, että tietokoneohjelman tarkastelu ja tutkiminen on sallittua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sopimuksin ei voida kieltää ohjelman käyttäjää tekemästä havaintoja ohjelman tavanomaisen käytön yhteydessä tai kieltää päättelemästä ohjelman ideaa tai rakennetta⁹⁹.

Tekijänoikeuslain 25 k §:ssä määritellään tietokoneohjelmien yhteen toimivuudesta, joka pitää sisällään ohjelman koodin kopioimista ja sen kääntämistä. Ohjelman koodin kopioimista ja kääntämistä kutsutaan alalla dekompiloinniksi. Käytännössä tuo pykälä määrittää sen, että milloin dekompilointi on sallittua ja mihin käyttöön hankittuja tietoja saa käyttää. Säädöksessä annetaan lupa ohjelman koodin kopioimiseen ja muodon kääntämiseen, mikäli se on välttämätöntä ohjelman toimimiseksi yhteensopivasti muiden ohjelmien kanssa. Takin ja Halosen mukaan säännöksen oikeuspoliittinen tausta on kilpailuoikeudellinen. Ilman ohjelman toimivuuden varmistamista muihin ohjelmiin, uusien ohjelman valmistajien olisi lähes mahdotonta tulla markkinoille tuotteiden kanssa, joille oleellista olisi yhteen toimivuus olemassa olevien ohjelmien kanssa. Säädöksen ollessa dispositiivinen, ei sopimuksilla voida rajoittaa koodin kääntämistä lain sallimien tilanteiden osalta. Käytännössä säännöksen mukaan dekompilointi on sallittua vain välttämättömissä tilanteissa ja vain silloin, jos tiedot eivät ole olleet aiemmin helposti ja nopeasti saatavilla. Toimittajat voivat varmistaa omalla toiminnallaan sen, ettei koodin kääntäminen ole tarpeellista. Se onnistuu esimerkiksi kirjaamalla sopimukseen lauseke, jonka mukaan toimittaja on tarvittaessa valmis toimittamaan asiakkaalle tarvittavat kuvaukset ohjelman rajapinnasta.¹⁰⁰ Laissa määritellään tämän pykälän vastaisten sopimusehtojen olevan tehottomia (TekijäL 25 k §).

⁹⁹ Takki & Halonen 2017: 50.

¹⁰⁰ Takki & Halonen 2017: 52.

3.2.2 Tahdonvaltaiset säädökset

Tekijänoikeuslaista löytyvät tietokoneohjelmia koskevat tahdonvaltaiset säädökset liittyvät kappaleiden valmistamiseen, muuttamiseen, virheiden korjaamiseen ja kotikopiointiin.¹⁰¹ 25 j §:n ensimmäisessä momentissa määritellään niin sanotusti vähimmäistaso, jonka puitteissa ohjelman laillisella käyttäjällä on oikeus muuttaa ohjelmaa. Momentin mukaan laillisesti tietokoneohjelman hankkinut saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä sellaisia muutoksia, joita voidaan pitää tarpeellisina ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Sama pätee myös virheiden korjaamiseen. Oikeuskäytännöstä löytyy tätä säädöstä tukeva ratkaisu (KKO 2008:45), jossa aiempaa ohjelmaa oli muutettu ohjelman käyttämiseksi ja tuomioistuin totesi tämän tarpeelliseksi ohjelman muuttamiseksi.¹⁰² Säännöksen ollessa tahdonvaltainen, voidaan sitä rajoittaa sopimuksella. Mikäli sopimukseen määritellään tarkasti ohjelman käyttötarkoitus, ei ohjelman muuttaminen käyttötarkoituksesta poikkeavasti olisi mahdollista. Tahdonvaltaisen säädöksen osalta on mahdollista myös, että sopimuksella kielletään täysin ohjelman muokkaaminen ja virheiden korjaaminen.¹⁰³ Tekijä 25 j §:n ensimmäinen momentti ei kuitenkaan anna laajaa muokkaamisoikeutta tietokoneohjelmaan, sillä kyseisen momentin mukaan ohjelmaan voidaan tehdä vain tarpeellisia muutoksia ohjelman käyttämiseksi.

Kotikopioinnista säädetään tekijänoikeuslain 12 §:ssä. Kyseisen pykälän mukaan pääsääntö on, että teoksesta saa valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöä varten. Tätä säädöstä on kuitenkin rajoitettu 4 momentissa, joka koskee tietokoneohjelmia. Sen mukaan yksityiskäyttöön valmistaminen ei koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa.¹⁰⁴ Eli tietokoneohjelmien kotikopiointi ei ole sallittua.

¹⁰¹ Takki & Halonen 2017: 54.

¹⁰² Ks. KKO 2008: 45.

¹⁰³ Takki & Halonen 2017: 54.

¹⁰⁴ Ks. myös Takki & Halonen 2017: 54.

3.3 Tietokoneohjelman tekijänoikeuden luovuttaminen eteenpäin

Tekijänoikeuden näkökulmasta on tärkeä erottaa toisistaan teos ja teoskappale. Teoskappaleella tarkoitetaan teoksesta tallennettua yksittäistä tuotetta. Mikäli tietokoneohjelmista on kopioitu useampia kappaleita, jolloin ne kaikki ovat teoskappaleita. Teos ja teoskappale käyttäytyvät tekijänoikeuden näkökulmasta eri tavoin.¹⁰⁵ Teoskappale voidaan luovuttaa eteenpäin, jolloin kyseisen kappaleen omistus siirtyy eteenpäin. Teoskappaleen myyminen ei kuitenkaan vaikuta itse teoksen tekijänoikeuteen. Tämä perustuu tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan tekijänoikeus ei siirry kappaleen luovuttamisen yhteydessä (TekijäL 27.2§). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tekijä voi luovuttaa teoksesta kappaleita eteenpäin, mutta säilyttää tekijänoikeuden itsellään.

Tekijänoikeuden laatua ja yksinoikeutta on EU:n osalta harmonisoitu EU:n tietokoneohjelmien suoja koskevassa direktiivin (2009/24/EY) 4 artiklassa. Artiklan mukaan oikeudenhaltijan yksinoikeudet pitävät sisällään alla mainitut toimet ja niiden sallimiset:

Tietokoneohjelman tai sen osan pysyvä tai tilapäinen toisintaminen millä tavoin ja missä muodossa tahansa. Jos tietokoneohjelman lukeminen tietokoneen muistiin, näyttäminen, ajaminen, siirtäminen tai tallentaminen edellyttää tällaista toisintamista, nämä toimet edellyttävät oikeudenhaltijan suostumusta tietokoneohjelman kääntäminen, muuntaminen, sovittaminen ja muunlainen muuttaminen sekä näiden toimien tulosten toisintaminen rajoittamatta kuitenkaan ohjelmaa muuttaneen henkilön oikeuksia alkuperäisen tietokoneohjelman tai sen kappaleiden levitys yleisölle vuokraamalla tai millään muulla tavalla.

Tekijänoikeutta ei itsessään voi luovuttaa eteenpäin. Kappaleen luovutus ei siis pidä sisällään tekijänoikeuden luovutusta (TekijäL 27 §). Vaikka tekijänoikeutta ei voi luovuttaa eteenpäin, niin halutessaan tekijänoikeuden haltija voi myöntää suostumuksensa teoksen kopioimiseen, levittämiseen tai muuttamiseen. Tekijänoikeuden osalta siis

¹⁰⁵ Takki & Halonen 2017: 32.

taloudelliset oikeudet ovat luovutettavissa, mutta moraaliset oikeudet eivät.¹⁰⁶ Yleensä oikeuksia teokseen myönnetään sovittua korvausta vastaan. Tätä kutsutaan lisensoinniksi.¹⁰⁷ Haasteena tekijänoikeuden luovuttamisen osalta on se, että tekijänoikeuden luovutus ei käsitä teoksen muuttamisoikeutta eikä tekijänoikeus ole luovutettavissa eteenpäin muutoin kuin liikkeenluovutuksen yhteydessä (TekijäL 28 §). Tätä säädöstä on kuitenkin tarkennettu tietokoneohjelmien osalta tekijänoikeuslain 25 j §:ssä tietokoneohjelmien erityisen luonteen vuoksi. Kyseisen säädöksen mukaisesti tietokoneohjelmia voidaan muokata tietyin edellytyksin¹⁰⁸. Säädös on kuitenkin tahdonvaltainen ja siitä voidaan poiketa sopimalla toisin.

Kirjallisuuden mukaan yritysten tulisi selkeämmin sopia sopimuksissa ohjelman muunteluoikeudesta tai edelleen luovuttamisesta. Yritysten hankkiessa tekijänoikeuden tietokoneohjelmaan, olettavat he saavansa samalla myös oikeuden ohjelman vapaaseen muuttamiseen tai eteenpäin luovuttamiseen.¹⁰⁹ Osapuolien on oltava tietoisia TekijäL 25 j §:stä ja molempien osapuolten on tärkeä perehtyä luovutussopimuksen ehtoihin tietääkseen, onko sopimuksella rajoitettu muunteluoikeutta.

Muuntelukiello perustuu perinteiseen taideteoslähtöiseen ajatteluun tekijänoikeudesta. Siinä on kyse tekijän moraalisten oikeuksien suojaamisesta. Takki ja Halonen (2017) ovat vuodesta 1999 saakka olleet sitä mieltä, että tämän säädöksen osalta tulisi olla tietokoneohjelmille poikkeus. Tämä sen vuoksi, ettei tietokoneohjelmiin voida soveltaa näkökulmaa, jossa olisi sopimatonta muokata alkuperäistä teosta. Tietokoneohjelmat kun eivät liity varsinaisesti taiteeseen, vaan kyseessä on enemmänkin teknistaloudellinen ilmiö.¹¹⁰

¹⁰⁶ Haarmann 2014: 137.

¹⁰⁷ Takki & Halonen 2017: 36.

¹⁰⁸ Ks. lisää kappaleesta 3.2.1.

¹⁰⁹ Ks. lisää IT-sopimuksista Takki & Halonen 2017: 48.

¹¹⁰ Takki & Halonen 2017: 48–49.

EU:n tietokoneohjelmien suojan direktiivin (2009/24/EY) 4 artikla harmonisoi myös tekijänoikeuden konsumoitumista eli raukeamista. Artiklan toisen kohdan mukaan oikeudenhaltijan oikeus valvoa kappaleen levittämistä raukeaa, kun tietokoneohjelman kappale on ensimmäistä kertaa myyty yhteisössä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kun tietokoneohjelman kappale on myyty esimerkiksi EU:n sisällä maahantuojalle, ei oikeudenhaltija voi enää kieltää saman kappaleen myymistä edelleen EU:n sisällä esimerkiksi vähittäiskaupalle¹¹¹. Vuonna 2012 EU:n tuomioistuin on linjannut, että sääntö koskee myös tilanteita, joissa lisenssin haltija haluaa siirtää käyttöoikeutensa kolmannelle. Linjaus myös rajaa, ettei tätä voida rajoittaa sopimuksellisin keinoin. Linjauksen myötä EU:n alueella on mahdollistunut tietokoneohjelmien jälkimarkkinat.¹¹² Tekijänoikeuden konsumoitumisen linjauksella on merkittävä vaikutus markkinoiden toimivuuden kannalta. Mikäli kappaleen myynnin yhteydessä oikeudet jäisivät teoksen alkuperäiselle oikeudenhaltijalle, pystyisi oikeudenhaltija hallitsemaan teoksen käyttöä ja levittämistä pysyvästi.¹¹³

3.4 Tietokoneohjelmien tekijänoikeuden loukkaukset

Tietokoneohjelmien tekijänoikeutta voidaan loukata esimerkiksi luvattomalla tietokoneohjelman kopioimisella, levittämällä tai muuttamisella¹¹⁴. Tietokoneohjelmien tekijänoikeusloukkausten riita-asiat käsitellään markkinaoikeudessa (Tekijäl 61 §). Tuomioistuimessa käsitellyistä tietokoneohjelmien tekijänoikeusloukkauksista erottuu kaksi päätyyppiä, jotka ovat omistusriidat ja piratismi. Omistusriidoista on kyse silloin, kun on epävarmuutta siitä, että onko uusi tietokoneohjelma liian samankaltainen vanhan kanssa tekijänoikeuden näkökulmasta. Omistusriidat ratkeavat pääosin sillä, että osoitetaan näyttöä siitä, onko tekijänoikeuden kannalta merkityksellistä ohjelmakoodia kopioitu täsmällisesti vai ei. Asiantuntijoilla on tällaisissa loukkaustilanteissa ratkaiseva

¹¹¹ Takki & Halonen 2017: 36.

¹¹² Takki & Halonen 2017: 37.

¹¹³ Mylly 2017: 606.

¹¹⁴ Takki & Halonen 2017: 40.

rooli, sillä he kommentoivat, onko kopiointia tapahtunut vai ei. Omistusriitojen lisäksi tuomioistuimessa korostuvat piratistimitapaukset. Niistä on kyse silloin, kun valmisohjelmaa on kopioitu ja levitetty eteenpäin. Kyseisissä tapauksissa selvitetään sitä, onko kopiointilla ja levityksellä loukattu tekijänoikeutta.¹¹⁵

Tekijänoikeuslain 7. luvussa on määritelty porrastettu seuraamusjärjestelmä, jonka mukaan asetetaan seuraamuksia jo tehdyistä rikkomuksista. Tekijänoikeusloukkauksesta voi seurata muun muassa hyvitys- ja vahingonkorvausvelvollisuus tai rangaistus¹¹⁶.

3.4.1 Seuraamusjärjestelmä

Tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeuden loukkaukseen tuomitulla on velvollisuus maksaa tekijälle kohtuullinen hyvitys. Lain esitöissä ei tarkemmin tule ilmi, kenen osapuolen näkökulmasta kohtuullisuutta arvioidaan. Kuitenkin oikeuskirjallisuuden mukaan lähtökohtana on hyvityksen kohtuullisuus nimenomaan oikeudenhaltijan näkökulmasta.¹¹⁷ KKO:n ratkaisussa 1998:91 kohtuullisena hyvityksenä tietokoneohjelman tekijänoikeuden vastaisesta käyttämisestä tuomittiin maksettavaksi kunkin kopioidun ohjelman vähittäismyyntihinta, jolla ohjelmat olisi myyty laillisesti käytettäväksi¹¹⁸. Hyvitys tulee maksettavaksi, oli kyseessä sitten tuottamuksellinen tekijänoikeuden loukkaus tai ei. Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että tietokoneohjelman haltija on voinut hankkia ohjelman tunnetulta toimittajalta, eikä haltija ole edes tietoinen syylistymisestään tekijänoikeuden loukkaukseen tietokoneohjelmaa käyttämällä. Tietokoneohjelmat koostuvat erilaisista koodeista tai koodipätkistä, jotka eivät itsessään näy mitenkään loppukäyttäjälle. Täten loppukäyttäjällä ei juurikaan ole mahdollisuuksia tietää, kuka on osallistunut koodien tekemiseen tai onko oikeuksia kenties hankittu sopimuksellisin keinoin. Kaupallisten ohjelmien osalta yleisesti valmistaja ilmoittaa ohjelman

¹¹⁵ Välimäki 2009: 241.

¹¹⁶ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 234.

¹¹⁷ Sorvari 2005: 406.

¹¹⁸ Ks. KKO 1998: 91, jossa yhtiö oli käyttänyt toiminnassaan tietokoneohjelmia, joihin sillä ei ollut oikeutta.

tekijänoikeuksien kuuluvan valmistajalle.¹¹⁹ Tekijänoikeuden loukkauksesta maksettava hyvitys on niin sanotusti taannehtivaa käyttökorvausta eli se ei ole vahingonkorvausta. Oikeudenhaltijalla on oikeus saada hyvityksenä se korvaus, jonka hän olisi saanut, jos käyttöluva olisi sovitusti annettu¹²⁰. Käytännössä siis hyvityksen suuruus määräytyy luvatta kopioidun tuotteen laillisesti hankitun vähittäismyyntihinnan mukaan.

Tekijänoikeuden loukkauksesta seuraa myös vahingonkorvausvelvollisuus sekä mahdollisesti myös tahallisuudesta tai törkeästä loukkauksesta rikosoikeudellisia seuraamuksia (TekijäL 57 §). Vahingonkorvausvelvollisuus tulee kyseeseen siinä tilanteessa, jos loukkaaja on tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttanut tietokoneohjelman tekijänoikeusloukkauksen. Vahingonkorvauksena maksetaan tekijänoikeuden haltijalle kaikesta muusta menetyksestä kuten esimerkiksi kärsimyksestä ja muusta haitasta (TekijäL 57.2 §). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli loukkauksessa ei ole kyse tahattomuudesta, tulee loukkaajan lähtökohtaisesti suorittaa korvaus tekijänoikeuden loukkauksen aiheuttamasta haltijan kokemasta vahingosta. Tietokoneohjelmien loukkauksissa on harvoin kyse kärsimyksen tai muun haitan korvaamisesta. Sen sijaan yleisesti voi tulla korvattavaksi loukkauksen selvittelyn aiheuttamat kulut, jotka voivat tietokoneohjelmien tapauksissa olla huomattavat.¹²¹

Tekijänoikeuden loukkaamisesta voidaan tuomita myös rikosoikeudelliseen vastuuseen (TekijäL 57 §). Teko luokitellaan rikokseksi silloin, kun kyse on tahallisesta tai törkeän huolimattomuuden loukkauksesta. Teko voi tulla arvioiduksi tekijänoikeusrikkoksena (RL 49:1)¹²² tai tekijänoikeusrikkomuksena (TekijäL 56 a §) sen törkeysasteen mukaan. Käytännössä tietokoneohjelmia ei pysty hyödyntämään ilman, että ohjelma kopioituu. Tämä johtaa siihen, että kaikenlaisissa tietokoneohjelmien käyttämisissä tulisi olla oikeudenhaltijan myöntämä käyttöluva. Eli kaikissa tietokoneohjelman käyttötilanteissa tulisi olla tekijänoikeuden haltijan ja käyttäjän välinen sopimus kuten lisenssisopimus.

¹¹⁹ Takki & Halonen 2017: 41. Ks. myös Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 234.

¹²⁰ Sorvari 2005: 406.

¹²¹ Takki & Halonen 2017: 41.

¹²² Ks. Rikoslain 19.12.1889/39 luvun 49 pykälä 1.

Lisenssisopimuksen tahallinen rikkominen voi olla sopimusrikkomus sekä myös lain rikkomus ja jopa rikos eli kriminalisoitu rikkomus.¹²³

Tekijän kannalta oleellista on tekijänoikeuslain 60 b §:n kieltokanne, jonka myötä tuomioistuin voi kieltää loukkaamisen jatkamisen eli esimerkiksi tietokoneohjelman koodin laittoman kopion käyttämisen. Kieltokannetta voidaan tukea tuomioistuimen toimesta uhkasakolla. Tietokoneohjelmien laitonta levitystä voidaan rajoittaa keskeyttämismääräyksellä¹²⁴. Oikeudenhaltija voi hakea keskeyttämismääräystä tietokoneohjelman levittäjä vastaan.¹²⁵ Keskeyttämismääräyksen edellytyksenä on, että kolmas osapuoli kuten esimerkiksi käyttäjä rikkoo tekijänoikeutta sillä tavoin, että tekijän oikeuksien toteutuminen vaarantuisi vakavasti (TekijäL 60 c §).

3.4.2 Keskeiset haasteet tietokoneohjelmien tekijänoikeuksien loukkauksissa

Tekijänoikeusloukkausten selvittämisessä haasteellista on näytön esittäminen. Oikeuden haltijan tulee esittää näyttöä siitä, että ohjelman koodi on kopioitu. Käytännössä kopioinnin näyttämiseksi tulisi saada lähdekoodi haltuun, jotta sitä voidaan verrata alkuperäiseen koodiin.¹²⁶ Tutkiminen edellyttäisi myös koodin kääntämistä, mikä ei puolestaan ole tekijänoikeuslain puitteissa sallittua. Epäilty tekijänoikeuden loukkaaja ei kuitenkaan useimmiten halua luovuttaa lähdekoodia tutkittavaksi, koska samalla paljastuu ohjelman idea ja rakenne. Idea ja rakennetta voidaan pitää tietokoneohjelman arvokkaimpana omaisuutena ja se mielletään liikesalaisuudeksi, joka halutaan pitää kaikin keinoin salassa.¹²⁷

¹²³ Takki & Halonen 2017: 42–43.

¹²⁴ Sorvari 2007: 404.

¹²⁵ Välimäki 2009: 238–239.

¹²⁶ Takki & Halonen 2017: 46.

¹²⁷ Takki & Halonen 2017: 46.

Näytön hankkimisen osalta voidaan saada tukea todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (344/2000) perusteella. Kyseisen lain 2 §:n mukaan tuomioistuin voi antaa turvaamistoimimääräyksen todistusaineiston hankkimiseksi tai säilyttämiseksi tarpeellisista toimenpiteistä tai jopa takavarikosta. Usein turvaamistoimimääräys edellyttää kuitenkin, että hakija asettaa ulosottomiehen hyväksymän vakuuden mahdollisesta vahingosta, jonka turvaamistoimi voi aiheuttaa sen kohteena olevalle taholle¹²⁸. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hakijalle koituu maksettavaksi kyseiset turvaamistoimen kulut, mikäli turvaamistoimi on tehty aiheettomasti ja siitä on aiheutunut kohteen olevalle taholle kustannuksia. Oikeuden haltijan tulee siis harkita tarkoin perusteitaan ennen toimiin ryhtymistä.

Tekijänoikeuden haltijan epäillessä hänen oikeuksiaan loukattavan rikoksen muodossa, voi hän puolustaa oikeuksiaan kääntymällä viranomaisen puoleen. Tämä on erittäin tärkeä keino omien oikeuksien puolustamiseen, sillä omatoimisesti voi olla lähes mahdotonta selvittää, onko tekijänoikeutta loukattu. Selvittämisen vaikeus korostuu tietokoneohjelmien osalta, koska tietokoneohjelmissa ei näy päälle päin, että onko ohjelman koodi kopioitu vai ei. Poliisiviranomaisen puoleen kääntymistä tulee kuitenkin harkita huolella, sillä liian heppoisin perustein tehty tutkintapyyntö voi johtaa jopa syytteesen perättömästä ilmiannosta.¹²⁹

3.5 Ohjelmistoinnovaatioiden tekijänoikeussuojan kansainväliset erot

Tekijänoikeussuojaa voidaan pitää hyvin kansainvälisenä suojana, sillä kansainväliset sopimuksilla on turvattu tekijänoikeussuojan vähimmäistaso. Kansainvälisen suojan perustan muodostaa Bernin yleissopimus. Yleissopimuksista huolimatta tekijänoikeuden suojan sisältö vaihtelee hyvinkin paljon kansainvälisesti, sillä tekijänoikeus on lähtökohtaisesti kansallista. Kansainväliset sopimukset mahdollistavat sen, että suomalainen tekijä saa muissa sopimusvaltioissa samankaltaisen suojan tietokoneohjelmalleen kuin

¹²⁸ Takki & Halonen 2017: 47.

¹²⁹ Takki & Halonen 2017: 42–43.

kyseisen maan oma kansalainen. Tämä pätee myös toisin päin eli Suomessa suojataan muiden jäsenmaiden teoksia eli tietokoneohjelmia kuten suomalaisia tietokoneohjelmia.¹³⁰ Tekijänoikeussuojan kansainvälistä eroavaisuutta tarkastellaan EU:n ja Yhdysvaltojen tekijänoikeussuojan välillä.

Euroopan unionin osalta tietokoneohjelmien oikeudellisesta suojasta on säädetty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (1991/250/ETY) ensimmäistä kertaa vuonna 1991. Sittemmin vuonna 2009 kyseinen direktiivi on kodifioitu¹³¹ eli aiempi säädös ja siihen tehdyt muutokset on yhdistetty yhteen uuteen säädökseen 2009/24/EY. Kyseisen direktiivin erityissäännökset on sisällytetty osaksi Suomen tekijänoikeuslakia. Direktiivin myötä tietokoneohjelmien tekijänoikeuksia on harmonisoitu EU:n jäsenmaiden kesken. Direktiivi ei sellaisenaan ole jäsenmaita välittömästi velvoittava säädös, vaan enemmänkin valtioita ohjaava ohje siitä, millaiseksi kunkin jäsenmaan tulee oma lainsäädäntönsä saattaa.¹³² Yhdysvalloissa tietokoneohjelmien tekijänoikeudesta säädetään tekijänoikeuslailla¹³³. Itse tietokoneohjelman tekijänoikeussuojassa ei ole olennaisia eroja Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä. Merkittävin ero käytäntöjen välillä on tekijänoikeuden rekisteröinti, johon paneudutaan seuraavaksi tarkemmin.

Tekijänoikeus syntyy automaattisesti teoksen eli tietokoneohjelman luomisella. Tekijänoikeutta ei siis tarvitse erikseen rekisteröidä. Bernin yleissopimuksessa nimenomaan edellytetään, että tekijänoikeus syntyy automaattisesti ilman mitään muodollisuuksia (artikla 4). Vaikka tekijänoikeuden syntyminen ei vaadi muodollisuuksia, niin usein teosten yhteydessä nähdään yleisesti käytetty copyright-merkintä eli ympyrän sisällä oleva c-kirjain ©. Suomessa merkinnän käyttö ei kuitenkaan ole edellytys suojan saamiseksi. Yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus edellyttää suojan saamiseksi

¹³⁰ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 227.

¹³¹ EUR-Lexin sanastossa määritellään kodifiointi seuraavasti: ” Kodifiointi on menettely, jossa säädös (tai useammat toisiinsa liittyvät asiakirjat) ja kaikki siihen tehdyt muutokset yhdistetään yhteen uuteen säädökseen. Kodifiointi voi tapahtua kahdella tavalla: vertikaalisesti, jolloin alkuperäinen säädös ja siihen tehdyt muutokset sisällytetään yhteen uuteen säädökseen tai horisontaalisesti, jolloin kaksi tai useampi alkuperäistä toisiinsa liittyvää säädöstä ja niihin tehdyt muutokset yhdistetään yhdeksi uudeksi säädökseksi.

¹³² Euroopan komissio: EU-lainsäädännön tyypit.

¹³³ The Copyright Act of 1976.

muotovaatimusten täyttymistä (artikla 3). Suojan saamiseksi kaikissa teoksesta julkaistuissa kappaleissa tulee olla copyright-merkintä ©, oikeudenhaltijan nimi sekä teoksen ensimmäinen julkaisuvuosi.¹³⁴

Suomessa tekijänoikeutta ei voida erikseen rekisteröidä, eikä tekijänoikeuden rekisteröinti itsessään vaikuta tekijänoikeuden voimassaoloon¹³⁵. Tekijänoikeuden käyttö voi kuitenkin olla helpompaa kansainvälisesti, kun oikeus on rekisteröity. Rekisteröinti ei vaikuta oikeudellisen suojan syntymiseen, vaan helpottaa ainoastaan olemassa olevan oikeuden osittamisessa. Rekisteröintitodistus helpottaa muun muassa oikeuden puolustamisessa. Rekisteröinti on täysin vapaaehtoista. Rekisteröinti on mahdollista muun muassa Yhdysvalloissa ja Kiinassa.¹³⁶

Yhdysvalloissa on pitkät perinteet tekijänoikeuden rekisteröinnille. Ennen Yhdysvaltojen liittymistä Bernin yleissopimukseen, vaadittiin Yhdysvalloissa tekijänoikeuden saamiseksi rekisteröintiä.¹³⁷ Bernin yleissopimukseen liittymisen myötä vuonna 1988 Yhdysvallat joutuivat luopumaan rekisteröintivelvoitteesta, ja sen myötä tekijänoikeussuojaa on saanut myös rekisteröimätön teos¹³⁸. Vaikka suojan syntyminen ei edellytä rekisteröintiä, on Yhdysvalloissa nykypäivänäkin tekijänoikeuden rekisteröinti yleistä. Rekisteröinti on kannattavaa toteuttaa, mikäli tietokoneohjelma täyttää lain edellytykset rekisteröinnille. Rekisteröintiä pidetään Yhdysvaltojen tuomioistuimessa todisteena oikeuden voimassaolosta ja oikeudenhaltijasta, mikäli teos on rekisteröity 5 vuoden kuluessa sen julkaisusta.¹³⁹ Teoksen rekisteröinti on välttämätöntä oikeuksien puolustamisen näkökulmasta. Mikäli tekijänoikeutta ei ole rekisteröity, ei tietokoneohjelman tekijä tai oikeudenhaltija voi haastaa tekijänoikeuden loukkaajaa tuomioistuimessa.¹⁴⁰

¹³⁴ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 195.

¹³⁵ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 196.

¹³⁶ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 228.

¹³⁷ Ks. U.S. Copyright Officen ylläpitämä yhteenveto Yhdysvaltojen tekijänoikeuden historiasta.

¹³⁸ Haarmann 2014: 12.

¹³⁹ 17 U.S. Code § 410. Ks. myös Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 228.

¹⁴⁰ Ks. U.S. Copyright Office – What is Copyright.

Tietokoneohjelmien rekisteröinti edellyttää, että teos on vielä julkaisematon ja se on valmisteilla kaupalliseen tarkoitukseen joko fyysisessä tai digitaalisessa muodossa. Teos täytyy olla tekeillä rekisteröintihetkellä ja tekijällä tulee olla kohtuulliset odotukset teoksen kaupallisesta jakamisesta. Rekisteröinti on välttämätöntä myös asiamiehen palkkioiden ja vahingonkorvausten tuomitsemista varten.¹⁴¹ Mikäli tietokoneohjelma aiotaan viedä Yhdysvaltojen markkinoille, on oleellista perehtyä rekisteröinnin mahdollisuuteen.

3.6 Haasteet ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa tekijänoikeudella

3.6.1 Suojan kohde

Haasteena tekijänoikeuden ohjelmistoinnovaatioille antamassa suojassa on suojan kohde. Ohjelmistoinnovaatioiden osalta tekijänoikeus suojaa vain tietokoneohjelman koodia, joka ohjelman käytettävyyden kannalta on loppukäyttäjälle lähes merkityksetön. Ohjelmistoinnovaation loppukäyttäjä on kiinnostunut enemmänkin siitä, mitä ohjelma tekee eikä siitä, miten ohjelma teknisesti toimii. Eli käytännössä tietokoneohjelman koodi näyttäytyy loppukäyttäjälle vain numerosarjana. Loppukäyttäjälle ohjelmistoinnovaatiossa ilmenevät enemmänkin ohjelman toiminnallisuus ja käyttöliittymä, joille tekijänoikeussuoja ei puolestaan anna suojaa lainkaan.¹⁴² Tämä ilmenee myös Euroopan tuomioistuimen päätöksessä C-406/10¹⁴³, jossa todetaan seuraavaa:

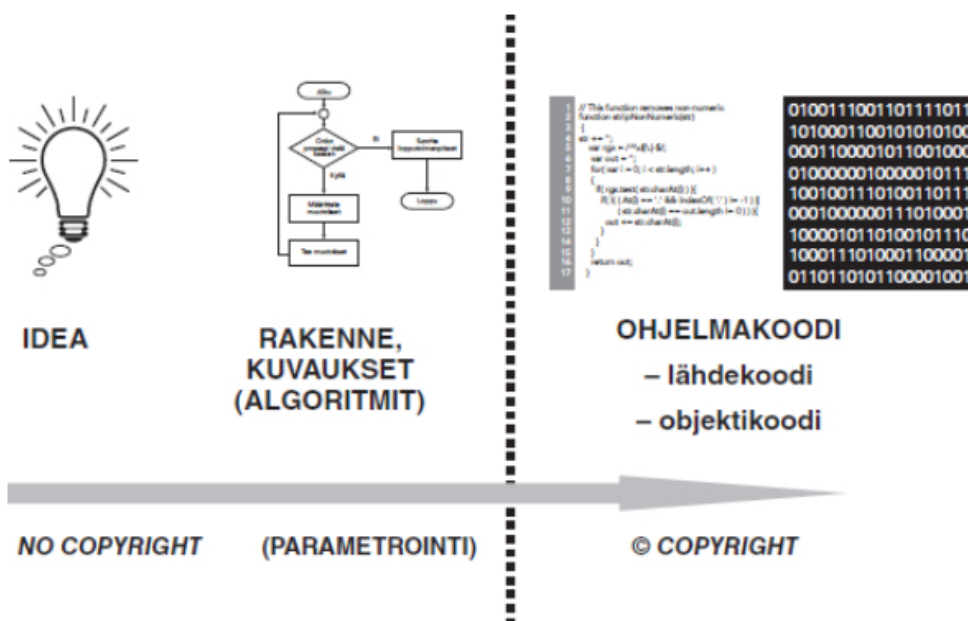
On the basis of those considerations, the Court holds that neither the functionality of a computer program nor the programming language and the format of data files used in a computer program in order to exploit certain of its functions constitute a form of expression. Accordingly, they do not enjoy copyright protection.

¹⁴¹ Ks. U.S. Copyright Office – Preregister Your Work.

¹⁴² Takki & Halonen 2017: 30.

¹⁴³ C-406/10, SAS Institute Inc. v. World programming Ltd, EU:C:2012:259.

Takki & Halonen (2017) havainnollistavat tietokoneohjelman kehitysprosessista sen osan, jota voidaan suojata tekijänoikeudella (**kuva1**). Suojaa saa varsinaiselle ohjelmakoodille, joka ei kuitenkaan ole taloudellisesti arvokkain osa tietokoneohjelmaa. Tekijän kannalta arvokkaimpaa voidaan pitää tietokoneohjelman ideaa, rakennetta tai kuvauksia. Nämä eivät kuitenkaan saa suojaa tekijänoikeuden kautta. Ohjelman kopioimisen näkökulmasta juurikin idea ja rakenne ovat oleelliset tekijät ja ohjelman kopioiminen onkin mahdollista, vaikka sen ohjelmakoodi ei sisältäisikään yhtäkään identtistä koodiriviä alkuperäisen ohjelman kanssa.¹⁴⁴ Nykypäivän tietokoneohjelmien kehittämisessä on mahdollista, että samanlainen lopputulos voidaan saada aikaan hyvinkin erilaisilla kirjallisilla koodeilla.¹⁴⁵ Tekijänoikeus suojaa siis ainoastaan täsmälleen samanlaisen koodin kirjoittamista, minkä vuoksi käytännössä on mahdollista tehdä identtinen ohjelma käyttäen eri ohjelmakoodia¹⁴⁶.

Kuva 1. Tietokoneohjelman kehitysprosessi (Takki & Halonen 2017, s. 44).

¹⁴⁴ Takki & Halonen 2017: 45.

¹⁴⁵ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 88.

¹⁴⁶ Takki & Halonen 2017: 45.

Tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojan puutteellisuutta on pyritty ratkomaan sopimuksellisin keinoin, missä suojaa pyritään sopimuksella ulottamaan myös ohjelman rakenteiden ja ideoiden tasolle. Ohjelmia on pyritty suojaamaan myös määrittelemällä ne kokonaisuudessaan liikesalaisuuksiksi.¹⁴⁷

3.6.2 Oikeudenhaltija ja töissä tehty ohjelma

Tietokoneohjelmien tekijänoikeussuojan osalta haasteena yritysten näkökulmasta on se, että suojan voi saada ainoastaan ohjelman tekijä. Tietokoneohjelmien kehittämisessä on yleistä, että kaupalliset valmisohjelmistot syntyvät monien ihmisten eri ajanhetkinä suoritettujen koodaustöiden tuloksena.¹⁴⁸ Tietokoneohjelmien kehittäminen tapahtuu nimenomaan ryhmätyönä¹⁴⁹. Ohjelman tekemisessä hyödynnetään usein myös erilaisia sovelluksia, joilla käyttäjien käskyjen mukaisesti kehitetään uusia ohjelmia. Ohjelmien kehittämisessä käytetään usein myös koodikirjastoja, joissa on valmiina tiettyjä toimintoja toteuttavia ohjelmakomponentteja tai avoimen lähdekoodin ohjelmistojä. Eli käytännössä nykypäivän ohjelmointityö on hyvin pitkälti ohjelman rakenteen määrittelemistä, eikä niinkään perinteistä ohjelmoijan tekemää koodausta. Yksinkertaisesti voidaan kuvata kehitysprosessia sellaiseksi, jossa kone suorittaa ohjelman koodauksen ihmisten tekemän ohjelmointityön pohjalta.¹⁵⁰ Hallituksen esityksessä (161/1990) ohjelmistojen kehittämisen todetaan sisältävän jopa teollisen prosessin piirteitä¹⁵¹. Tietokoneohjelman kehittämisprosessi on siis niin monimuotoinen, että on lähes mahdotonta selvittää, että kenelle lopullisen ohjelman tekijänoikeussuoja kuuluu¹⁵². Ohjelman tekijän suorittamaa työtä eli ohjelman rakenteen määrittämistä ei puolestaan voida suojata tekijänoikeussuojalla, koska teoskynnys ei ylity.¹⁵³

¹⁴⁷ Takki & Halonen 2017: 30.

¹⁴⁸ Takki & Halonen 2017: 37.

¹⁴⁹ HE 161/1990: 21.

¹⁵⁰ Takki & Halonen 2017: 37.

¹⁵¹ HE 161/1990: 21.

¹⁵² Harenko, Niiranen & Tarkela 2006: 342.

¹⁵³ Takki & Halonen 2017: 37.

Monet tietokoneohjelmista kehitetään työtehtävien yhteydessä. Tietokoneohjelmien osalta onkin oma säädöksensä tekijänoikeuslaissa, jonka mukaan työ- tai virkasuhteessa luodun tietokoneohjelman tekijänoikeus siirtyy työnantajalle (TekijäL 40 b §). Tämä tarkoittaa sitä, että työnantajalla on automaattisesti oikeus määrätä teoksesta. Tietokoneohjelman tekijänoikeuden siirtyminen työnantajalle liittyy ainoastaan tietokoneohjelmia, jotka ovat syntyneet työsuhteesta johtuvien työtehtävien tekemisestä. Työntekijä saa pitää tekijänoikeuden itsellään tietokoneohjelmien osalta, jotka työntekijä kehittää työtehtäviensä ulkopuolella vapaa-ajalla.¹⁵⁴ Säädos tietokoneohjelman tekijänoikeuden siirtymisestä työnantajalle koskee nimenomaan työ- ja virkasuhteissa tehtyjä ohjelmia, joten mikäli työn luomiseen on osallistunut muu kuin varsinaisessa työsuhteessa ollut henkilö, ei tekijänoikeus siirry automaattisesti työnantajalle. Tällaisia työsuhteessa olemattomia henkilöitä voivat olla esimerkiksi konsultit, alihankkijat ja sopimuskumppanit. Näissä tilanteissa on tarpeen määritellä sopimuksella tekijänoikeuden siirtymisestä.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Harenko, Niiranen & Tarkela 2006: 343.

¹⁵⁵ Takki & Halonen 2017: 38.

4 Ohjelmistoinnovaatioiden suojaaminen patentilla

Tietokoneohjelmia on suojattu pääasiallisesti tekijänoikeudella 1970-luvulta lähtien¹⁵⁶. Kaupallisesti tietokoneohjelma voi olla hyvinkin merkittävä, vaikka tekijänoikeuden näkökulmasta sitä ei pidetäkään teoksena. Esimerkiksi algoritmeja syöttämällä yksinkertaiseen taulukkolaskentaohjelmaan voidaan saada aikaan taloudellisesti merkittävä sovellus, joka ei kuitenkaan ylitä teoskynnystä eikä täten saa suojaa tekijänoikeuden kautta.¹⁵⁷ Tämän vuoksi onkin tärkeää, että ohjelmistoinnovaatioita voidaan suojata myös muilla oikeuksilla. Tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jääneiden ohjelmistoinnovaatioiden suojausmuodoksi voi soveltua patentti. Patentin antaman suojan merkitys on kasvanut jatkuvasti digitalisaation kehityksen myötä¹⁵⁸. Ohjelmistoinnovaation patentointi kannustaa yrityksiä panostamaan innovaatioihin. Patentin myötä yritykset voivat varmistua siitä, että he saavat kaupallisen hyödyn panostuksestaan innovaation kehittämiseen.¹⁵⁹ Patentti antaa kattavamman suojan ohjelmistoinnovaatioille kuin tekijänoikeus. Ohjelmistoinnovaation patentoinnissa oleellista on patentoitavuuden edellytysten täytyminen. Tietokoneohjelma ei nimittäin ole itsessään sellaisenaan patentoitava keksintö.¹⁶⁰ Ohjelmistoinnovaatio voi kuitenkin tulla patentoitavuuden piiriin, mikäli se on osana teknistä ratkaisua¹⁶¹. Suomessa patenteista säädetään patenttilailla 15.12.1967/550.

4.1 Ohjelmistoinnovaatioiden patentointi

Patenttilain 1 §:ssä määritellään, että patentin voi saada mikä tahansa tekniikan alaan liittyvä teollisesti hyödynnettävissä oleva keksintö. Keksintöä voidaan pitää teollisesti käytettävänä, mikäli keksinnöllä on tekninen luonne sekä teho ja keksintö on toisintettävissä¹⁶². Edellytystä teknisyyteen ei suoraan ole määritelty laissa, mutta se on yleisesti

¹⁵⁶ Haarmann 2014: 176.

¹⁵⁷ Takki & Halonen 2017: 34.

¹⁵⁸ Haarmann 2014: 176.

¹⁵⁹ WIPO 2017: Patent protection for software-implemented inventions.

¹⁶⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 88.

¹⁶¹ Ks. teknisyyden vaatimuksesta lisää luvusta 4.7.

¹⁶² Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Patentoitavissa olevat keksinnöt.

Euroopassa tulkittu yhdeksi patentoitavuuden vaatimuksista. Teknisyyden vaatimus voidaan johtaa edellytyksestä tekniseen käyttökelpoisuuteen tai siihen, että laissa todetaan patentoitavaksi mikä tahansa tekniikan alaan liittyvä keksintö.¹⁶³ Käytännössä keksinnön teknisyydellä tarkoitetaan sitä, että tekninen ratkaisu on kehitetty nimenomaan tiettyä teknistä ongelmaa varten¹⁶⁴. Tekninen teho tulee ilmi keksinnön toimivuuden kautta eli sillä, pystytäänkö keksinnöllä todella ratkaisemaan teknistä ongelmaa. Toistettavuuden edellytys täyttyy, mikäli keksintöä voi hyödyntää yksittäisen kerran sijaan jatkuvasti.¹⁶⁵

EPC-sopimuksen 52 artiklassa määritellään patentoitavissa olevat keksinnöt. Artiklan mukaan tietokoneohjelmia ei sellaisenaan pidetä patentoitavina keksintöinä. Kyseisen artiklan mukaisesti myös Suomen patenttilaki (550/1967) poissulkee tietokoneohjelmien patentoinnin sellaisenaan (PatL 1.2 §). Euroopan patenttioviraston ratkaisukäytäntöjen perusteella voidaan todeta, että tietokoneohjelma voi saada patentin tilanteissa, joissa tietokoneohjelma ratkaisee jonkin teknisen ongelman¹⁶⁶. Tällöin tietokoneohjelmalla on tekninen vaikutus pelkkänä tietokoneohjelmana toimimisen sijaan¹⁶⁷. Tekninen vaikutus voi ilmetä muun muassa prosessin tehokkaampana toimintana, turvallisuuden lisääntymisenä ja tietokoneen toiminnan nopeutumisena¹⁶⁸.

Ohjelmistoinnovaatioiden patentoinnin osalta on siis merkityksellistä se, että ratkaistaanko tietokoneohjelman avulla jokin tekninen ongelma. Tietokoneohjelma voi saada suojaa patentista myös tilanteissa, joissa se on osana jotain laitetta tai järjestelmää, joka lopulta ratkaisee teknisen ongelman. Näistä käytetään yleisesti nimitystä tietokone-sovelteiset keksinnöt tai tietokoneella toteutetut keksinnöt (computer implemented

¹⁶³ Välimäki 2009: 92.

¹⁶⁴ Ks. Patentti- ja rekisterihallituksen ohjelmistopatenttiopas: 7.

¹⁶⁵ Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Patentoitavissa olevat keksinnöt.

¹⁶⁶ EPO:n valituslautakunnan ratkaisu T 1173/97. Ks. myös EPO:n tutkintaohjeiden kohta 3.6.1 Examples of further technical effects.

¹⁶⁷ Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Patentoitavissa olevat keksinnöt. Ks. myös Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 91. Teoksessa todetaan, etteivät tietokoneohjelmat täytä teknistä luonnetta vain ollessaan tietokoneohjelmia.

¹⁶⁸ Haarmann 2014: 177–178.

inventions, CII). Kyseisellä nimityksellä korostetaan tietokoneen ja ohjelmistojen yhteiskäyttöä teknisen ongelman ratkaisussa.¹⁶⁹ Oeschin, Pihlajamaan ja Sunilan mukaan teknisen lisävaikutuksen antava tietokonesovelteinen keksintö on tietokoneohjelma, joka kontrolloi teknistä prosessia tai hallinnoi jollain tapaa teknisen laitteen toimintaa. Teknisen lisäefektin voi saada aikaan myös tietokoneen itsensä toiminta tietokoneohjelman vaikutuksesta.¹⁷⁰ Tietokoneohjelmien patentoinnista puhuttaessa on siis erotettava toisistaan tietokonesovelteinen keksintö ja itse tietokoneohjelma.

4.2 Ohjelmistoinnovaation patenttisuojan saamisen edellytykset

Tietokoneohjelmien patenttisuojia perustuu hakemusmenettelyyn. Patenttihakemuksen tulee täyttää sille vaaditut muotoedellytykset. Patenttilaissa ja siihen pohjautuvissa säädöksissä on tarkoin määritelty patenttihakemuksen sisältö- sekä muotovaatimukset.¹⁷¹ Patenttia haettaessa hakijan tulee tehdä päätös siitä, kuinka laajasti alueellisesti ohjelmistoinnovaatio halutaan suojata. Hakijan voi hakea patenttia kansainvälisenä patenttina (PCT), eurooppapatenttina tai kansallisena patenttina. Kaikkia edellä mainittuja patentteja varten voi jättää patenttihakemuksen Suomen patentti- ja rekisterihallitukselle.¹⁷² Kansainvälisten patenttihakemusten (PCT) osalta hakija voi valita uutuuden tutkivan viranomaisen joko Suomen PRH:n, Ruotsin patenttiviranomaisen tai EPO:n väliltä. Tämän jälkeen kansainvälinen patenttihakemus menee vielä kansallisten patenttiviranomaisten käsiteltäväksi.¹⁷³ PRH on solminut myös Patent Prosecution Highway (PPH) sopimuksia muiden valtioiden patenttiviranomaisten kanssa. Sopimus on solmittu muun muassa Japanin, Kiinan, Yhdysvaltojen ja Venäjän kanssa. PPH-sopimus on kahden

¹⁶⁹ Ks. Patentti- ja rekisterihallituksen ohjelmistopatenttiopas: 7. Oesch, Pihlajamaa & Sunila (2014, s.89) nostavat esimerkiksi tietokonesovelteisestä keksinnöstä printtauksen toimistoympäristössä, jossa tietokoneen keskusyksikkö etsii printtauskomennon myötä vapaana olevan printterin, jolle kone välittää printtauskomennon ja viestii tästä käyttäjälle näkyvän kuvaruudun kautta.

¹⁷⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 91.

¹⁷¹ Haarmann 2014: 205.

¹⁷² Välimäki 2009: 101.

¹⁷³ Ks. PRH, Patentointi ulkomailla - Kansainvälinen patenttihakemus.

valtion viranomaisen keskeinen sopimus. PPH-sopimus nopeuttaa ja tehostaa vastaavan patentin hakemista toisessa PPH-sopimuksen virastossa.¹⁷⁴

Patenttihakemuksen saattaminen eteenpäin vaatii hakemusmaksujen suorittamista. Suomea koskeva patenttihakemus kustantaa noin 500 euroa.¹⁷⁵ Kansainväliset (PCT) patenttihakemukset ovat hintavampia kuin pelkästään Suomea koskevat patenttihakemukset. PCT- hakemusmaksu on jo itsessään 1233 euroa ja uutuustutkimusmaksu 1775 euroa. Tämän lisäksi PCT – hakemuksen myötä tulee maksettavaksi lähettämismaksu, eri käsittelyn vaiheisiin liittyviä lisämaksuja sekä jatkettaessa kansainvälistä PCT-hakemusta muissa kansallisissa viranomaisissa niihin liittyviä käsittelymaksuja.¹⁷⁶ Kokonaisuudessaan PCT- patentin voimaansaattaminen kustantaa useita tuhansia euroja. Kun patenttia haetaan ohjelmistoinnovaatiolle, on oleellista huomioida patenttiprosessin kulut, jotka voivat olla erityisesti pienten yritysten näkökulmasta mittavia.

Mikäli ohjelmistoinnovaatio on todettu tekniseksi ja teollisesti käytettäväksi, arvioidaan seuraavaksi patentin myöntämisen osalta keksinnön uutuutta ja keksinnöllisyyttä¹⁷⁷. Patenttilain (550/1967) mukaan patentti voidaan myöntää ainoastaan keksinnöille, jotka täyttävät uutuuden ja keksinnöllisyyden vaatimukset (PatL 2.1 §).

4.2.1 Uutuus

Keksinnön patentoitavuuden edellytyksenä on se, että keksintö on uusi aiemmin tunnetuksi tulleisiin keksintöihin nähden ja eroaa olennaisesti tunnetuksi tulleista keksinnöistä (PatL 2.1 §). Uutuutta arvioidaan patenttihakemuksen jättämispäivän mukaan¹⁷⁸. Patenttihakemus on tärkeä tehdä huolella, sillä patenttihakemuksen ollessa puutteellinen,

¹⁷⁴ Haarmann 2014: 212–213.

¹⁷⁵ Ks. PRH:n patenttien hinnastosta ja maksuohjeista hakemismaksut.

¹⁷⁶ Ks. WIPO: n listaus PCT: n maksuista (Fees and Payments – PCT System).

¹⁷⁷ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 92.

¹⁷⁸ Välimäen (2009: 97) mukaan tästä käytetään nimitystä first to file -järjestelmä. Ks. myös Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 79.

patentin hakemispäiväksi katsotaan päivä, jolloin puutteet on korjattu. Prioriteettisääntönsä mukaisesti patentti myönnetään sitä ensin hakeneelle. Mikäli patentin käsittelyprosessi on vielä kesken ja toinen keksijä hakee vastaavaa patenttia omalle tietokoneohjelmakeksinnölleen, on ensimmäisellä hakijalla ensisijainen oikeus patenttiin.¹⁷⁹

Keksinnön uutuutta arvioidaan teknisten ratkaisuiden perusteella. Patentin saamiseksi ei siis riitä, että keksintö on esteettisesti uudella tavalla toteutettu tietokoneohjelma. Oikeuskäytännön perusteella voidaan todeta, että ainoastaan tekniset piirteet vaikuttavat uutuuden määrittelyyn.¹⁸⁰

Uutuusvaatimusta voidaan pitää sekä objektiivisena että absoluuttisena. Objektiivisuus tarkoittaa sitä, että keksinnön tulee olla myös muille kuin keksijälle uusi¹⁸¹. Ei siis riitä, että keksijä pitää itse tietokoneohjelmakeksintöään uutena, vaan uutuutta tarkastellaan laajemmassa mittakaavassa. Absoluuttisuudella tarkoitetaan sitä, että keksinnön julkiseksi tuleminen millä keinoin tahansa estää uutuuden. Laissa ei siis ole määritelty tiettyjä tapoja, joiden perusteella uutuus voidaan menettää, vaan kaikenlainen julkisuus kuten esimerkiksi ohjelmistoinnovaatiosta tehty lehtijulkaisu tai hyväksikäyttö estää myös uutuuskriteerin täyttymisen.¹⁸²

Patenttilain esitöiden ja oikeuskäytännön perusteella keksintö katsotaan tulleen julkisuuteen, mikäli suurella rajaamattomalla henkilökannalla on ollut mahdollisuus tutustua keksintöön¹⁸³. Tätä arvioidaan sen perusteella, onko ohjelmistoinnovaatiosta julkaistu sellaisia tietoja, joiden perusteella kuvitteellinen alan ammattimies pystyisi hyödyntämään keksintöä¹⁸⁴. Käytännössä keksintö voi menettää uutuuden määritelmänsä, mikäli ohjelmistoinnovaatio on esimerkiksi julkaistu lehdessä tai sitä on markkinoitu tai myyty aiemmin. Suomen käytännön mukaan sillä ei ole merkitystä, millä kielellä tai missä

¹⁷⁹ Haarmann 2014: 198.

¹⁸⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 92. Ks. myös EPO:n valituslautakunnan ratkaisu T 690/06.

¹⁸¹ Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Uutuus- ja keksinnöllisyysedellytys.

¹⁸² Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Uutuus- ja keksinnöllisyysedellytys.

¹⁸³ Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Uutuus- ja keksinnöllisyysedellytys. Ks. myös Haarmann 2014: 192.

¹⁸⁴ EPO:n tulkintaohjeet 2021: Part G, Chapter VI, kohta 2.

maassa tekniikka on tullut julkiseksi, vaan kaikki julkiseksi tuleminen estää uutuuden¹⁸⁵. Riskiä uutuusesteen syntymisestä voidaan lievittää salassapitosopimuksilla ja varmistamalla henkilöstön tietoisuus salassapidon merkityksestä¹⁸⁶. EPO:n käytännön mukaisesti keksintö säilyttää uutuuden, mikäli siitä on annettu tietoja vain sellaisille henkilöille, joiden kanssa on tehty salassapitosopimus.¹⁸⁷ Mikäli ohjelmistoinnovaatiosta on annettu tietoja esimerkiksi yhteistyökumppanille, jonka kanssa on tehty salassapitosopimus, keksinnön ei katsota tulleen julkiseksi.

4.2.1.1 Erityistapaukset uutuuden arvioinnissa

Uutuuden määrittelyyn on olemassa erityistapauksia, joiden perusteella julkiseksi tullut keksintö katsotaan kuitenkin uudeksi. Yleisin on konventioprioriteettijärjestelmän mukainen tapaus, jossa patenttia on haettu ohjelmistoinnovaatiolle 12 kuukauden sisällä toisessa konventiovaltiossa ja nyt haetaan toisessa valtiossa.¹⁸⁸ Sopimusetuoikeusjärjestelmän mukaisesti ohjelmistoinnovaation uutuus arvioidaan tällöin ensimmäisen patenttihakemuksen tekopäivän mukaisesti (PatL 6 §).

Patenttilain toinen pykälä määrittää poikkeustilanteita, joissa patentti voidaan myöntää siitä huolimatta, että keksintö olisi tullut julkiseksi ennen patenttihakemuksen päiväystä (PatL 2 §). Edellytyksen tämän poikkeustilanteen käyttämisen osalta on, että keksintö on tullut julkiseksi enintään kuusi kuukautta ennen hakemuspäivää. Tätä poikkeavaa tulkintaa uutuudesta sovelletaan silloin, jos ohjelmistoinnovaatio on tullut julkiseksi väärinkäytöksen vuoksi tai hakija on pannut ohjelman näytille virallisesti tunnustetussa kansainvälisessä näyttelyssä. Virallisista kansainvälisistä näyttelyistä on määritelty Pariisissa 1928 tehdyssä kansainvälisiä näyttelyitä koskevassa sopimuksessa (SopS 36/37). Nämä poikkeustilanteet ovat hyvin harvinaisia¹⁸⁹.

¹⁸⁵ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 80.

¹⁸⁶ Nilsson 2012:87.

¹⁸⁷ Välimäki 2009: 98.

¹⁸⁸ Haarmann 2014: 195.

¹⁸⁹ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 82.

4.2.2 Keksinnöllisyys

Keksinnöllisyysvaatimuksen mukaisesti keksinnön tulee olennaisesti erottua aiemmista keksinnöistä (PatL 2 §). Patentin saamiseksi ei siis riitä, että ohjelmistoinnovaatio on uusi, jos se ei erotu olennaisesti aiemmasta¹⁹⁰. Eroavuutta aiempaan tekniikan tasoon tehdään alan keskivertoammattimiehen asemaan asettumalla¹⁹¹. Tämä tarkoittaa sitä, että patenttihakemusta käsittelevä viranomainen harkitsee, päätyisikö alan keskivertoammattimies omien tietojensa ja taitojensa puitteissa samanlaiseen ratkaisuun ottamalla huomioon patenttihakemuksen tekohetken vallitseva tekniikka. Alan keskivertoammattimiestä käytetään niin sanotusti oikeudellisena standardina tietojen ja taitojen kuvaamiseksi, joita arvioinnissa käytetään. Tällä pyritään tekemään arvioinnista mahdollisimman objektiivista.¹⁹² Ohjelmistoinnovaatioiden osalta alan ammattimiehenä voidaan pitää henkilöä, jolla on keskivertoinen tietämys tekniikan tasosta. Suomessa keksinnöllisyyden arvioimiseksi sovelletaan EPO:n kehittämää ongelma-ratkaisumenetelmää¹⁹³. Kyseisen menetelmän avulla arvioidaan viiden kohdan perusteella objektiivisesti keksinnöllisyyttä¹⁹⁴. Patenttihakemuksissa on siis oleellista osata tuoda esiin eroavaisuudet suhteessa jo tunnettuihin ratkaisuihin.

Ohjelmistoinnovaation patentoinnissa ei ole välttämätöntä paljastaa keksinnön toteutavan tietokoneohjelman lähdekoodia. Lähdekoodin paljastaminen ei ole tarpeellista, koska patentointi ei ole sidottu mihinkään tiettyyn keksinnön toteutukseen.¹⁹⁵ Eli keksinnön toteutukselle ei anneta painoarvoa keksinnöllisyyden arvioinnissa, vaan enemmänkin keksinnön teknisyyteen.

¹⁹⁰ Haarmann 2014: 191.

¹⁹¹ Ks. Patenttikäsikirjan määritelmä alan ammattimiehestä: E.3.5.1.

¹⁹² Haarmann 2014: 197.

¹⁹³ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 84.

¹⁹⁴ Ks. Patenttikäsikirja E.3.5.2.

¹⁹⁵ Välimäki 2009: 91.

4.3 Patentin antama suoja ohjelmistoinnovaatiolle

Patenttisuojalla suojataan keksintöä. Kohteena ei voi olla pelkkä tietokoneohjelma, mutta sen sijaan suojaa patentista voi saada tietokoneohjelmalle, joka toteuttaa keksinnön. Suojan kohteena voivat olla siis kaikki patentoitavuusedellytysten mukaiset keksinnöt.¹⁹⁶ Keksinnön tulee olla konkreettinen eikä täten pelkkää ideaa tai ajatusta voi patentoida. Patentilla suojataan keksintöä vain sellaisena kuin se ilmenee patenttihakemuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei patentti suojaa tietokoneohjelmaa sellaisena kuin se keksijän omilla mielikuvissa on, vaan ainoastaan patenttihakemuksen mukaisten asiakirjojen kuvausten mukaisesti.¹⁹⁷ Patentti suojaa keksintöä vain siltä osin kuin patenttihakemuksessa on vaadittu¹⁹⁸. Tämä korostaa patenttihakemuksen merkitystä, sillä suoja ei saa yhtään laajemmin kuin hakemuksessa on vaadittu. Patentin haltija saa kielto-oikeuden ohjelmistoinnovaation kaupalliseen hyväksi käyttämiseen, joka voi luoda merkittävän kilpailuedun markkinoille¹⁹⁹. Kaupallinen hyväksikäyttö pitää sisällään muun muassa ohjelmistoinnovaation käytön, valmistamisen, maahantuonnin, myynnin, markkinoinnin tai hallussapidon kyseisiä tarkoituksia varten (PatL 3 §). Patentilla saatava suoja on siis hyvin laaja.

4.3.1 Patentin haltija ja töissä tehty keksintö

Patentin oikeudenhaltijalla on yksinoikeus keksinnön hyödyntämiseen, jonka puitteissa oikeudenhaltija voi kieltää muilta ohjelmistoinnovaation kaupallisen käytön²⁰⁰. Yksinoikeuden keksintöön saa se keksijä, joka ensimmäisenä jättää patenttihakemuksen kyseiseen keksintöön. Erityisesti ohjelmistoinnovaatioiden osalta keksintöjen rinnakkaiskehitys on hyvinkin todennäköistä. Tämä tarkoittaa sitä, että useampi keksijä voi kehittää samantyyppistä ohjelmistoinnovaatiota toisistaan tietämättä. Patentin voi kuitenkin

¹⁹⁶ Välimäki 2009: 91.

¹⁹⁷ Haarmann 2014: 180.

¹⁹⁸ Välimäki 2009: 107.

¹⁹⁹ Kivi-Koskinen & Lepistö 2019: 18.

²⁰⁰ Välimäki 2009: 89.

saada vain yksi keksijä eli se keksijä, joka on hakenut patenttia ensin. Samoin kuin tekijänoikeudessa, patenttioikeudessa keksijä on aina luonnollinen henkilö.²⁰¹ Mikäli ohjelmistoinnovaation tekemiseen on osallistunut useita henkilöitä, myönnetään oikeus heille yhteisesti²⁰². Yritys voi kuitenkin saada oikeuden hakea patenttia ja olla patentin oikeudenhaltija. Jo patenttihakemusvaiheessa on mahdollista nimetä keksijöiden lisäksi patenttioikeuden saava yritys. Mikäli yritys nimetään patenttihakemukseen, tulee yrityksestä heti patentin myöntämisen jälkeen oikeudenhaltija.²⁰³

Patentin haltijan yksinoikeutta on rajoitettu ennakkokäyttöoikeudella. Tiettyjen edellytysten puitteissa keksinnön hyväksikäyttöä saa jatkaa toiselle myönnetystä patentista huolimatta. Edellytyksenä on se, että ohjelmistoinnovaatiota on käytetty ammattimaisesti hyväksi jo patentin hakemishetkellä tässä maassa. Ennakkokäyttöoikeutta ei kuitenkaan synny, mikäli käyttö on sisältänyt ilmeistä väärinkäytöstä patentinhakijaa kohtaan. (PatL 4§) Ennakkokäyttöoikeuden myötä pyritään tehostamaan keksintöjen julkaisua, sillä mitä aiemmin keksintöön haetaan patenttia, niin sitä vähemmän syntyy ennakkokäyttöoikeuksia.²⁰⁴

Ohjelmistoinnovaatioiden osalta on yleistä, että niitä kehitetään töissä. Töissä tehtyjen keksintöjen osalta oikeus patentin hakemiseen siirtyy työnantajalle. Töissä tehtyjen keksintöjen oikeuksista säättää laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (29.12.1967/656).²⁰⁵ Säädökset sisältyivät vuoteen 1968 saakka patenttilakiin, minkä jälkeen säädökset erotettiin omaksi laikseen. Säädösten erottamisen myötä saatiin selkiytettyä patenti- ja työsopimuslainsäädännön vastakkainasettelua.²⁰⁶ Laki sisältää pääosin dispositiivisia säädöksiä eli niistä voidaan halutessaan sopia myös toisin²⁰⁷. Lain mukaan työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa viipymättä työnantajalle keksinnöstään (TSKL

²⁰¹ Välimäki 2009: 99.

²⁰² Haarmann 2014: 203.

²⁰³ Välimäki 2009: 99.

²⁰⁴ Haarmann 2014: 223. Ks. Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 81.

²⁰⁵ Myöhemmin käytetään nimitystä työsuhdekeksintölaki tai TSKL.

²⁰⁶ Kivi-Koskinen & Lepistö 2019: 27.

²⁰⁷ Haarmann 2014: 243.

5 §), eikä työntekijä voi hakea itse patenttia keksinnölle. Työntekijä voi hakea itse patenttia ohjelmistoinnovaatioon vain tilanteessa, mikäli työnantaja ei ole ilmoittanut kuukauden kuluttua työntekijän kirjallisesta ilmoituksesta patenttihalukkuuteen ottavansa oikeuksiaan keksintöön käyttöönsä (TSKL 6 §).²⁰⁸ Poikkeuksena pääsääntöön ovat kuitenkin yliopistojen ja korkeakoulujen tutkijoiden ja opettajien keksinnöt siltä osin, kun tutkimukset on toteutettu perusrahoituksella eli niin sanotusti avoimella tutkimuksella²⁰⁹. Työntekijällä on oikeus saada työnantajalta kohtuullinen korvaus keksinnöstään (TSKL 7 §).

4.3.2 Patentin voimassaolo

Ohjelmistoinnovaatio voi saada patentista suojaa enintään 20 vuotta patenttihakemuksen tekemisestä (PatL 40.1 §). Patentin voimassaolon edellytyksenä on patenttimaksujen maksaminen. Mikäli patenttimaksut laiminlyödään, raukeaa patentin voimassaolo automaattisesti (PatL 51 §). Patenttimaksut ovat vuosittain Patentti- ja rekisterihallitukselle suoritettavat maksut, jotka kasvavat patentin voimassaolon pidentyessä.²¹⁰ Maksujärjestelmällä pyritään siihen, ettei patenteja pidetä turhaan voimassa, vaan patentista luovutaan, kun keksinnön yksinoikeudelle ei ole enää tarvetta tai sen pitäminen ei ole kannattavaa²¹¹.

Patentin myöntämisen jälkeen alkaa 9 kuukauden väiteaika, jonka aikana kenellä tahansa on oikeus tehdä väite patentin myöntämisen perusteista (PatL 24 §)²¹². Väite voi koskea esimerkiksi sitä, että ohjelmistoinnovaatio on tunnettu jo ennestään. Väite voidaan tehdä myös siitä, ettei ohjelmistoinnovaatio täytä keksinnöllisyyttä. Väitteen

²⁰⁸ Ks. myös Kivi-Koskinen & Lepistö 2019: 42 ja Haarmann 2014: luvut 13 & 14.

²⁰⁹ Välimäki 2009: 100.

²¹⁰ Suomen patenttimaksujen suuruusluokka on satoja euroja. Esimerkiksi 5 vuoden voimassaolon jälkeen maksu on 150 euroa ja kasvaa vuosittain 50 eurolla. Ks. PRH:n taulukko maksuista. Maksut perustuvat Työ- ja elinkeinoministeriön asetukseen 1097/2019.

²¹¹ Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Patenttioikeuden voimassaolo.

²¹² Ks. myös Haarmann 2014: 209.

jättäminen on maksullista²¹³, millä saadaan minimoitua turhien väitteiden jättäminen. Mikäli väitteen perusteella tulee ilmi, että patenttia ei olisi pitänyt myöntää, kumotaan patentti patenttiviranomaisen toimesta. Patentin kumoamisen perusteet on määritelty Patenttilain 25 §:ssä.

Patentti voidaan julistaa tuomioistuimessa täysin tai osittain mitättömäksi, jonka seurauksena patenttioikeus päättyy jo ennen suoja-ajan päättymistä. Tuomioistuin voi mitätöidä patentin, mikäli patentti on rekisteröity puutteellisilla edellytyksillä tai rekisteröintimenettely on ollut virheellinen (PatL 52 §).²¹⁴ Mitättömäksi julistaminen tulee kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa ohjelmistoinnovaation uutuus on tutkittu, mutta siitä huolimatta tehdyn väitteen myötä tulee jälkikäteen ilmi puuttuva uutuus²¹⁵.

Patentin yksinoikeus voi myös raueta konsumoitumisen seurauksena. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yksinoikeus ohjelmistoinnovaatioon raukeaa eli konsumoituu, kun patentin haltija laskee patentoidun tuotteen markkinoille.²¹⁶ Laissa määritellään, ettei yksinoikeus käsitä patentilla suojatun tuotteen hyväksikäyttöä, jos tuote on saatettu Euroopan talousalueella vaihdantaa joko patentinhaltijan toimesta tai hänen suostumuksellaan (PatL 3.3 §). Raukeaminen tapahtuu alueellisesti eli raukeaminen koskee koko Euroopan talousaluetta. Raukeaminen ei siis tapahdu kansainvälisesti, joten jos patentoitu tuote on saatettu vaihdantaa Euroopan talousalueen ulkopuolella, säilyy patentin haltijalla edelleen yksinoikeus patenttiin Suomessa.²¹⁷

²¹³ Väitteen jättäminen PRH:lle maksaa 800 euroa. Ks. PRH:n hinnastosta kohta: muita maksuja.

²¹⁴ Ks. Pihlajarinne & Alén-Savikko 2020: Patenttioikeuden voimassaoloaika.

²¹⁵ Haarmann 2014: 194.

²¹⁶ Haarmann 2014: 221.

²¹⁷ Haarmann 2014: 222.

4.4 Patentin luovuttaminen eteenpäin

Patentti voidaan luovuttaa kokonaisuudessaan²¹⁸ toiselle tai se on myös mahdollista pantata. Yleisesti ohjelmistoinnovaatioiden patenteja hyödynnetään lisenssejä eli käyttöluvia luovuttamalla.²¹⁹ Patenttilain 6 luvussa säädetään patentin luovuttamisesta. Patentin luovuttamisen jälkeen tulee uuden haltijan pyynnöstä tehdä merkintä patenttirekisteriin (PatL 44.1 §). Patentin luovuttaminen ei ole kuitenkaan kiinni rekisteröinnistä eli patentti on voinut siirtyä uudelle haltijalle jo ennen rekisteröintiä²²⁰. Rekisteröinnillä on merkitystä riitatilanteissa, sillä patenttiriidassa patentin haltijaksi katsotaan patenttirekisteriin kirjattu patentin haltija (PatL 44.4 §). Mikäli siis ohjelmistoinnovaation patentti on luovutettu eteenpäin ilman rekisteröintiä, katsotaan riitatilanteessa patentin kuuluvan edelleen rekisteriin merkitylle haltijalle.

Patenttien osalta lisenssien myöntäminen on yleisempää kuin patentin kokonaisluovutus. Ohjelmistoinnovaatioiden lisenssien myöntämisellä tarkoitetaan käyttöluvan antamista keksinnön hyödyntämiseen. Lisenssi voidaan myöntää eksklusiivisesti tai rinnakkaisesti. Eksklusiivinen eli yksinomainen lisenssi antaa lisenssin saajalle yksinoikeuden patentilla suojattuun ohjelmistoinnovaatioon eikä edes patentin haltijalla ole tällöin oikeutta käyttää keksintöä hyväkseen. Rinnakkaisen eli yksinkertaisen lisenssin myötä lisenssin saaja voi käyttää ohjelmistoinnovaatiota hyödykseen, muttei saa yksinoikeutta sen käyttämiseen.²²¹ Tällöin esimerkiksi patentin haltija voi käyttää ohjelmistoinnovaatiota itse samanaikaisesti. Laki rajaa lisenssin saajan oikeutta luovuttaa kyseinen oikeus edelleen ilman erikseen siitä sopimalla (PatL 43 §).

²¹⁸ Tätä kutsutaan kokonaisluovutukseksi.

²¹⁹ Haarmann 2014: 229.

²²⁰ Haarmann 2014: 229.

²²¹ Haarmann 2014: 230–231.

4.5 Ohjelmistoinnovaatioiden patenttien loukkaukset

Ohjelmistoinnovaation patentin loukkaamisesta on kyse silloin, kun patentin haltijan keksintöä käytetään luvatta ammattimaisesti hyödyksi²²². Patenttien loukkaustilanteissa ei ole merkitystä sillä, onko vastapuoli tiennyt kyseisen patentin olemassaolosta. Kun ohjelmistoinnovaatiolle on myönnetty patentti, tulee patenttiasiakirjat julkiseksi patenttirekisteriin. Ohjelmistoinnovaatioita kehittäville tai maahan tuovilla tahoilla on itsellään velvollisuus varmistaa, etteivät he loukkaa toisten patentteja.²²³ Käytännössä tämä tarkoittaa tutustumista patenttitietokannoissa oleviin patentteihin.²²⁴ Kirjallisuudessa puhutaan selonottovelvollisuudesta²²⁵.

Loukkaustilanteessa yleisesti tehdään ensin kirjallinen väite ohjelmistoinnovaation patentin loukkauksesta ennen kuin edetään oikeustoimiin. Kirjallinen väite, asian selvittäminen ja sovintoehdotus ovat hyvien liiketapojen mukaisia toimia. Kirjallinen väite sisältää usein varoituskirjeen (Cease and desist letter) ja alasottoilmoituksen (take down notice). Näissä ilmoituksissa tuodaan esiin loukattu oikeus, kielletään loukkauksen jatkaminen sekä vaaditaan loukkaajaa selvittämään asia sen uhalla, että muutoin asia otetaan tuomioistuimen käsittelyyn. Tuomioistuinkäsittely voi johtaa suuriinkin korvauksiin.²²⁶ Mikäli loukkausta ei saada sovittua, voidaan loukkauksen käsittely viedä eteenpäin oikeusteitse.

4.5.1 Välitön ja välillinen patentin loukaus

Patenttioikeus jakaa patenttiloukkaukset välittömiin ja välillisiin loukkauksiin. Välittömästä eli suorasta patenttiloukkauksesta on kyse silloin, kun keksinnön hyväksikäyttö on

²²² Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 221.

²²³ Haarmann 2014: 232.

²²⁴ Espacenet tietopankkiin on koottu patenttitietoa yli 100 maasta.

²²⁵ Ks. lisää Haarmann 2014: 236 ja PatL 60 §.

²²⁶ Välimäki 2009: 234.

tapahtunut käyttämällä ammattimaisesti hyväksi suojattua keksintöä tunkeutuen luvatta patentin suojapiirin ytimeen.²²⁷ Ammattimaisuus pitää sisällään laajasti kaiken ammattimaisen hyväksikäytön²²⁸. Yksinoikeudella suojattuna ovat tuotteiden valmistus ja markkinoille saattaminen, mikä sisältää sekä vaihdantaan saattamisen, käyttämisen maahan tuomisen ja hallussapidon (PatL 3.1 §). Kyseiset toimet liittyvät siis suoraan eli välittömästi patentoituun tuotteeseen. Välitön loukkaus tulee kyseeseen tietokoneohjelman osalta silloin, kun laitteena patentoitua tietokoneohjelmaa ja itse tietokonetta käytetään hyödyksi.²²⁹

Pelkkä tietokoneohjelma ei itsessään sisällä kaikkia keksinnön hyödyntämisen kannalta oleellisia tunnusmerkkejä. Sen vuoksi pelkkä tietokoneohjelma ilman laitetta ei saa suojaa välittömänä patenttiloukkauksena, mutta välillisestä loukkauksesta voi olla kyse. Ohjelmaa voidaan pitää välineenä, joka liittyy olennaisesti keksintöön. Mikäli tällaista ohjelmaa tarjotaan tai toimitetaan kolmannelle, jolla ei ole oikeutta keksinnön hyödyntämiseen, voi kyse olla välillisestä patenttiloukkauksesta.²³⁰

Välillinen patenttiloukkaus puolestaan tarkoittaa sitä, että tarjotaan välineet patenttiloukkauksen tekemiseen (PatL 3.3 §). Käytännössä tämä tarkoittaa tilannetta, jossa tarjotaan tai toimitetaan kolmannelle osapuolelle väline keksinnön hyväksi käyttämiseksi tässä maassa ja toimitetulla välineellä on olennainen yhteys keksintöön. Välillisenä loukkauksena voidaan pitää esimerkiksi loukkaukseen soveltuvien välineiden markkinointia, jolla on myötävaikuttava merkitys patentin loukkaamiseen. Myös välillisessä patenttiloukkauksessa merkityksellistä on käyttötarkoitus eli käytetäänkö patenttia ammattimaisesti hyödyksi.²³¹

²²⁷ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 228.

²²⁸ HE 101/1966: 10.

²²⁹ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 230.

²³⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 231.

²³¹ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 229–230.

Ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkauksia voi olla vaikea jakaa selkeästi välillisiin ja välittömiin loukkauksiin. Tämä johtuu tietokoneella toteutettujen keksintöjen luonteesta, sillä tietokoneohjelma voi olla sekä osa patentoidun tuotteen valmistuksessa että sisältä myös itse patentoituihin tuotteisiin.

Patentin loukkaustilanteissa tuomioistuin arvioi, vastaako patenttihakemuksessa kuvattu keksintö riidan kohteena olevaa keksintöä. Loukkauksessa voi olla kyse sekä rikos- että riita-asiasta. Kanteen käsittelemiseksi tuomioistuin kartoittaa, mikä osa keksinnöstä kuuluu hakemusasiakirjojen mukaan suojan piiriin ja mikä jää sen ulkopuolelle. Mikäli loukkaavana pidetty tuote vastaa piirteiltään täysin keksintöä tai sen ominaisuuksia, on kyse patenttioikeuden loukkauksesta.²³²

4.5.2 Seuraamusjärjestelmä

Patenttiloukkausten oikeudenkäyttö alkaa yleisesti turvaamistoimilla. Oikeudenkäyntien ollessa pitkäkestoisia sekä kalliita, saadaan turvaamistoimilla reagoitua loukkaukseen nopeasti ennen varsinaista oikeusmenettelyä. Turvaamismenettely on summaarinen menettely eli lyhyt prosessi. Turvaamistomessa punnitaan sekä hakijan että vastaajan intressejä keskenään. Hakijalta edellytetään pätevää vaadetta. Pätevä vaade tarkoittaa sitä, että hakijalla tulee olla ohjelmistoinnovaatiolleen riidaton patentti, jota perustellusti loukataan. Sen lisäksi on oltava vaara siitä, että loukkauksen jatkuessa hakijan oikeudelle kohdistuu kiistatonta haittaa. Tämän jälkeen tuomioistuimessa punnitaan hakijan ja vastaajan intressejä ja varmistetaan, ettei turvaamistoimi aiheuta kohtuutonta haittaa. Oleellimmat turvaamistoimet ovat kieltotuomio, keskeyttämismääräys ja takavarikko.²³³ Turvaamistoimea voidaan antaa myös väliaikaisena. Väliaikaisena turvaamistoimea voidaan hakea ilman vastaajan kuulemistä (OK 7:5)²³⁴. Tämä on usein tarpeen tilanteessa, jossa on riski todisteiden tuhoamiselle vastaajan toimesta. Sen vuoksi

²³² Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 223.

²³³ Välimäki 2009: 237–238.

²³⁴ Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

turvaamistoimen voi olla tarpeen tulla yllätyksenä vastaajalle.²³⁵ Erityisesti ohjelmistoinnovaatioiden osalta todisteiden tuhoaminen on todellinen riski.

Yritysten välisissä riidoissa tärkein turvaamistoimi on kieltotuomio (OK 7:3), jota voidaan käyttää hyödyksi myös ohjelmistoinnovaatioiden loukkauksissa. Kieltotuomiolla vastaajalta kielletään riidanalaisen immateriaalioikeuden käyttö.²³⁶ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että patenttia loukkaavan ohjelmistoinnovaation käyttö kielletään. Kieltotuomiota voidaan tehostaa sakon uhalla (OK 7:3.1). Kieltotuomio vaatii vankat perusteet, koska sillä voi olla merkittävä vaikutus vastaajan liiketoimintaan. Kieltotuomiolla voidaan jopa ratkaista koko ohjelmistoinnovaatiota koskeva patenttiriita jo ennen oikeudenkäyntiä²³⁷.

Ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkauksissa voidaan joutua toteuttamaan jopa patenttia rikkovan tietokoneen takavarikointi. Pakkokeinolain (806/2011) 7-luvussa säädetään esineen takavarikoinnista. Lain mukaan esine voidaan takavarikoida, mikäli on syytä olettaa, että sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa (PKL 7:1). Mikäli epäilystä rikoksesta voidaan ankarimmillaan tuomita vähintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen, voidaan takavarikon toteuttamiseksi tehdä jopa kotietsintä (PKL 8:2). Riita-asioissa todisteiden takavarikointiin sovelletaan lakia todisteiden turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa (344/2000). Lain mukaan edellytyksenä takavarikkoon on pätevä immateriaalioikeus ja sen todennäköinen loukkaus sekä vaara todisteiden hävittämisestä. Vastaavaa säädöstä voidaan soveltaa myös tekijänoikeusloukkauksiin.

Usein patenttiloukkaukset saadaan sovittua jo ennen varsinaista oikeudenkäyntiä. Erityisesti Yhdysvalloissa patenttiloukkaukset sovitaan lähtökohtaisesti aina ennen oikeudenkäyntiä.²³⁸ Mikäli ohjelmistoinnovaatiopatentin loukkausasia viedään tuomioistuimeen saakka, on oikeudenomistajalla mahdollisuus tehdä loukkauksesta tutkintapyyntö.

²³⁵ Välimäki 2009: 240.

²³⁶ Välimäki 2009: 237.

²³⁷ Ks. Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 277–278.

²³⁸ Välimäki 2009:241.

Tutkintapyynnön myötä voidaan saada syyttäjä mukaan loukkauksen käsittelyyn. Syyttäjän osallistuminen tutkintaan hidastaa usein asian etenemistä, mutta samalla saadaan hyötyä oikeudenkäyntikulujen osalta, sillä syyttäjä ottaa vastuun vastapuolen oikeudenkäyntikuluista. Ohjelmistoinnovaatioiden riita- ja rikosprosesseissa oleellisessa roolissa ovat asiantuntijoiden todistelu.²³⁹ Ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkaukset käsitellään markkinaoikeudessa (PatL 65 §).

Taulukko 1. Ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkausten seuraamukset.

	Keksinnön tekeminen	Patenttihakemuksen julkiseksi tuleminen (PatL 22 §)	Patentin myöntäminen	Patentin lakkaaminen
Sopimussanktiot	X	X	X	
Liikesalaisuuksien suoja (SopMenL 4 §)	X	X	X	
Kielto		X	X	
Takavarikko		X	X	
Kohtuullinen käyttökorvaus		X	X	
Vahingonkorvaus			X	
Rangaistus			X	
Voimassaoloaikaa koskeva kanne edelleen nostettavissa				X

Taulukossa 1 esitetyt patenttiloukkausten seuraamukset rakentuvat PatL 60 §:n mukaan kumulatiivisesti siten, että osa sanktioista liittyvät patentin hakuvaiheeseen ja osa tulevat kyseeseen vasta patentin myöntämisen jälkeen. Patenttiloukkaukset voivat liittyä lisenssi- tai muihin sopimusrikkomuksiin. Näissä tilanteissa riitoja pyritään ensin ratkaista sopimalla tai välimiesoikeudessa.²⁴⁰ Etenkin ennen patenttihakemuksen julkiseksi tuloa,

²³⁹ Välimäki 2009: 241.

²⁴⁰ Välimäki 2009: 240.

on sopimus- ja liikalalaisuuksien suojan rikkomisesta määritelty seuraamukset sopimat-
tomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa säädetyssä laissa (22.12.1978/1061) ja ri-
koslaissa (19.12.1889/39). Patenttiloukkausten sanktioista voidaan puhua vasta siinä vai-
heessa, kun patenttiasiakirjat ovat tulleet julkisiksi. Edellytys sanktioille on kuitenkin,
että patentti tullaan myöntämään lopulta.²⁴¹

Tuottamus ei vaikuta patenttiloukkauksen syntymiseen, mutta sen sijaan tuottamuksel-
lisuudella on vaikutusta loukkauksen seurauksiin. Patenttilaki jakaa loukkaukset kolmeen
ryhmään riippuen loukkauksen tuottamuksellisesta. Näitä ovat tuottamus, lievä tuot-
tamus ja loukkaus ilman tuottamusta. Patentin tuottamuksellisessa loukkauksessa pa-
tentin haltijalle suoritetaan keksinnöstä käyttökorvausta ja mahdollisesti lisäksi kor-
vausta muista loukkauksen aiheuttamista vahingoista. Tuottamuksellisesta loukkauk-
sesta korvauksen suuruus on kohtuullinen ja lievän tuottamuksen osalta korvauksen suu-
ruutta voidaan sovitella. (PatL 58 §.) Tuottamuksettomissa loukkauksissa korvausta suo-
ritetaan vähemmän kuin muissa loukkauksissa. Käyttökorvaus tulee siis maksettavaksi
kaikissa tietokoneohjelmien patenttien loukkaustilanteissa ja joissakin tapauksissa myös
lisäksi korvaus muista aiheutuneista vahingoista. Oikeus korvaukseen voi kuitenkin van-
hentua. Korvausta voidaan vaatia ainoastaan kanteen nostamisesta viisi vuotta takautu-
vasti (PatL 58.3 §).

4.5.3 Keskeiset haasteet ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkauksissa

Patenttiloukkausten selvittämisessä haasteeksi nousee se, että konkreettisia tuotteita
yritetään verrata patenttiasiakirjan vaatimuksiin. Haastavaa tässä on se, että toisesta
tuotteesta tai menetelmästä ei ole patenttiasiakirjoja. Tämän vuoksi patenttiasiakirjoja
ei voida verrata keskenään, vaan patenttiasiakirjoja joudutaan vertaamaan konkreetti-
seen tuotteeseen tai menetelmään.²⁴²

²⁴¹ Haarmann 2014: 239.

²⁴² Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 225.

Patenttiloukkauksissa voi olla kyse suuristakin summista, minkä vuoksi esiintyy myös katteettomia loukkausväitteitä. Patenttitrollit²⁴³ voivat lähettää yrityksille varoituskirjeitä, joissa uhataan patenttiloukkauksesta oikeustoimilla. Varoituskirjeiden seurauksena suuryritykset voivat maksaa patenttirollille suuria summia korvaukseksi, jotta oikeustoimista luovutaan.²⁴⁴ Perusteettomista tai epäasiallisista väitteistä voidaan jopa tuomita hyvän liiketavan vastaiseen menettelyyn (SopMenL 1 §)²⁴⁵. Tämä on omiaan rajoittamaan patenttirollien laittomia uhkailuja tekaistuista patenttiloukkauksista.

4.6 Ohjelmistoinnovaatioiden patenttien kansainväliset erot

Oeschin, Pihlajamaan & Sunilan (2014) mukaan patentoinnin oikeuskäytäntö on lähentynyt kansainvälisellä tasolla viimeisten vuosien aikana. Yhdysvaltojen viime vuosien lainsäädäntöuudistukset ja oikeuspäätökset ovat huomattavasti lähempänä eurooppalaista käytäntöä kuin aikoinaan.²⁴⁶

Sekä Euroopassa että myös kansallisella tasolla²⁴⁷ on tällä hetkellä hyvin yhtenäinen käytäntö tietokoneohjelmien patentointiin tulkintaeroista huolimatta. Käytäntö perustuu Euroopan patenttiviraston laajennetun valituslautakunnan ratkaisuun G 3/08 ja sen teknisten valituslautakuntien muihin oikeuskäytäntöihin. EPC-sopimus on huomattavasti vaikuttanut tietokoneohjelmien yhtenäiseen patentointikäytäntöön Euroopassa.²⁴⁸

Euroopan komissio on ehdottanut vuosituhaten alussa uutta direktiiviä, jolla olisi yhtenäistetty tietokonesovelteisten keksintöjen patentoitavuutta entisestään. Eri

²⁴³ Patenttitrollit tuovat haasteita etenkin Yhdysvaltojen patenteille. Ks. lisää Gregory 2007.

²⁴⁴ Välimäki 2009: 234.

²⁴⁵ Ks. MAO 2001:2, jossa vastaaja tuomittiin hyvän liiketavan vastaisesta menettelystä elinkeinotoiminnassa.

²⁴⁶ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 94.

²⁴⁷ Muun muassa Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

²⁴⁸ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 89.

jäsenmaissa tulkitaan käsitettä 'tekninen' eri tavoin, joka vaikuttaa eroavaisuuksiin patenttien myöntämisissä jäsenmaiden välillä. Kyseisellä direktiivillä olisi haluttu myös vahvistaa EPO:n valituslautakuntien käytäntöä. Direktiiviä ei kuitenkaan koskaan saatu voimaan EU:n parlamentin kiistanalaisen lopputuloksen vuoksi.²⁴⁹

Kuten aiemmin todettiin, on Euroopan ja Yhdysvaltojen patenttikäytännöt tulleet vuosien varrella lähemmäs toisiaan. Innovaatioiden uutuuden tutkiminen on aiemmin eronnut huomattavasti Yhdysvalloissa Eurooppaan nähden. Euroopassa kuten Suomessa ohjelmistoinnovaation uutuutta tutkitaan siihen päivään saakka, jolloin patenttia on haettu. Yhdysvalloissa puolestaan aiemmin uutuutta tutkittiin keksinnön tekopäivän perusteella, joka saattoi olla aivan eri kuin patentin hakemuspäivä. Yhdysvaltojen patenttilaki uudistettiin vuonna 2013, jonka myötä Yhdysvalloissa siirryttiin myös tutkimaan uutuutta patenttihakemuksen päivämäärän mukaan.²⁵⁰

Euroopassa on pitkät käytänteet first-to-file –toimintatavalle, jonka mukaan oikeus patenttiin on sillä, joka ensimmäisenä hakee ohjelmistoinnovaatiolle patenttia. Yhdysvalloissa sen sijaan uutuuden esteitä on tutkittu historiassa sen päivän mukaan, kun keksintö on todellisuudessa tehty eli first-to-invent –periaatteella. Tämän seurauksena Yhdysvalloissa yritysten on pitänyt kiinnittää erityisesti tarkkuutta keksintöön johtaneiden työvaiheiden yksityiskohtaiseen dokumentointiin, jotta he ovat voineet todistaa tehneensä keksinnön ensimmäisenä. Euroopassa työvaiheen dokumentointi on ollut pienemmässä roolissa, mutta käänköpuolena Euroopassa on ollut se, että Euroopassa patenttihakemus on pitänyt jättää kiireellisesti heti keksinnön synnyttyä ennen kuin kukaan muu ehtii hakea vastaavalle keksinnölle patenttia.²⁵¹ Yhdysvaltojen patenttilaki on kuitenkin uudistettu vuonna 2013²⁵², jolloin Yhdysvaltojen käytäntöä on tuotu lähemmäs eurooppalaista järjestelmää²⁵³. Muutoksen jälkeen Yhdysvalloissa on sovellettu

²⁴⁹ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 93.

²⁵⁰ 35 U.S.C. § 102 ja § 103. Ks. myös Ylisalmi 2017:26.

²⁵¹ Välimäki 2009: 97–98.

²⁵² Kyseessä oli Leahy-Smith America Invents Act Implementation.

²⁵³ Ks. PRH:n ohje patentin hakemiseen Yhdysvalloissa.

first-inventor-to-file –periaatetta, jonka mukaan oikeus ohjelmistoinnovaation patenttiin on keksijällä, joka on ensimmäisenä hakenut keksinnölle patenttia²⁵⁴. Käytäntö on nykyään siis hyvin lähellä eurooppalaista käytäntöä.

Muun muassa Yhdysvalloissa sekä useissa muissa Euroopan ulkopuolisissa maissa on käytössä niin sanottu armonaika eli Grace period. Grace period mahdollistaa patentin hakemisen vuoden sisällä ohjelmistoinnovaation julkistamisesta.²⁵⁵ Keksijä voi hakea patenttia ohjelmistoinnovaatiolleen, vaikka on itse julkistanut keksinnön ennen patenttihakemuksen jättämistä (35 U.S.C. 102(b) §). Tämä kuitenkin edellyttää, että patenttihakemus jätetään määräajassa patenttiviranomaiselle eli vuoden sisällä keksinnön julkistamisesta.²⁵⁶ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Euroopassa ohjelmistoinnovaatiolle tulee hakea patenttia ennen keksinnön julkistamista ja Yhdysvalloissa puolestaan patenttia voi hakea myös keksinnön julkistamisen jälkeen.

Eroavaisuutena Yhdysvaltojen ja Euroopan ohjelmistoinnovaatioiden patentoinnissa on teknisyyden tutkiminen. Toisin kuin Euroopassa, Yhdysvalloissa ei ole käytössä patentointiin liittyvää teknisyyden käsitettä.²⁵⁷ Eli Yhdysvalloissa ohjelmistoinnovaation patenttihakemuksen käsittelyssä ei tutkita teknisyyttä lainkaan, mikä puolestaan Euroopassa on merkittävä edellytys.

4.7 Ohjelmistoinnovaatioiden patenttisuojan haasteet

Haasteena ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa patentilla on se, ettei patenttia voida automaattisesti myöntää kaikenlaisille ohjelmistoinnovaatioille. Patenttilain (15.12.1967/550) 1 §:ssä määritellään, ettei keksinnöksi katsota pelkästään tietokoneohjelmaa. Vastaava säädös löytyy Euroopan patenttisopimuksesta ja täten myös

²⁵⁴ 35 U.S.C. § 102. Ks. yhteenveto USPTO First inventor to file statutory framework.

²⁵⁵ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 82.

²⁵⁶ Ks. Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 70.

²⁵⁷ Välimäki 2009: 93.

jäsenvaltioiden kansallisista laeista. Tietokoneohjelma on rajattu patentoitavuuden ulkopuolelle sen vuoksi, ettei tietokoneohjelma itsessään ole luonteeltaan tekninen²⁵⁸. Kyseisen säädöksen tulkintaa tarvitaan tilanteissa, kun keksintö on kokonaisuudessaan toteutettu tietokoneohjelmalla.

Patentoitavuus siis eroaa sen perusteella, haetaanko patenttia itse tietokoneohjelmalle vai onko tietokoneohjelma osana muuta teknistä toteutusta. Selkeämpää patentointi on tilanteissa, joissa tietokoneohjelma on vain osa keksintöä.²⁵⁹ Tietokoneohjelmien patentoinnin historia ulottuu 1980-luvun Yhdysvaltoihin. Vuonna 1981 Yhdysvaltain korkein oikeus antoi ratkaisun tapauksessa *Diamond v. Diehr*, jonka perusteella myönnettiin patentti tietokonesovelteiselle keksinnölle eli keksinnölle, jossa tietokoneohjelma oli osana patentoitavaa keksintöä.²⁶⁰ Euroopan tietokonesovelteisten keksintöjen patentoinnin läpimurto tapahtui vuonna 1997, kun Euroopan patenttioviraston valituslautakunta antoi ratkaisunsa T 935/97 ja T 1173/97. Kyseisten ratkaisuiden mukaan tietokoneohjelmat on patentoitavissa, mikäli ne ovat luonteeltaan teknisiä ja täyttävät muut patentoinnin edellytykset.²⁶¹

Patentti voidaan myöntää ainoastaan tekniseen keksintöön. Tekninen keksinnöllisyys arvioidaan sen perusteella, ratkaiseeko kehitetty tietokoneohjelma jonkin selvän teknisen ongelman. Mikäli siis keksinnön tavoitteet ovat esimerkiksi esteettiset kuten kuvankäsittelyohjelmassa, ei patenttia voida myöntää.²⁶² Tietokoneohjelman keksijällä eli ohjelmoijalla täytyy olla keksinnön perustana teknisiä kriteereitä pelkkien esteettisten tai matemaattisten kriteerien lisäksi²⁶³. EPO:n valituslautakunnan ratkaisun G 3/08 perusteella voidaan todeta, että mitään tietokoneohjelmaa, joka ei varsinaisesti ratkaise täsmällistä teknistä ongelmaa, ei saa suojaa patentin kautta²⁶⁴.

²⁵⁸ Ks. PRH:n patenttikäsikirja: 135.

²⁵⁹ Ks. PRH:n patenttikäsikirja: 135.

²⁶⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 89–90.

²⁶¹ Ks. EPO:n valituslautakunnan ratkaisut T935/97 ja T 1173/97.

²⁶² Ks. PRH:n ohjelmistopatenttiopas: 5. Ks. myös EPO:n valituslautakunnan ratkaisu T 208/84, joka käsitteli patentin myöntämistä digitaaliselle kuvankäsittelymenetelmälle ja sen toteuttavalle laitteelle.

²⁶³ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 92.

²⁶⁴ EPO:n valituslautakunnan ratkaisu G 3/08. Ks. myös PRH:n ohjelmistopatenttiopas: 5.

TRIPS-sopimuksen mukaisesti patentilla voidaan suojata keksintöjä kaikilla teknologian aloilla (TRIPS-sopimus artikla 27 (1).) Myös Euroopan patenttisopimuksen artikla 52 (1) toteaa, että patentti myönnetään kaikille teknologian aloille. Tästä huolimatta kuitenkin Euroopan patenttisopimus sekä sen perusteella säädetyt kansalliset patenttilait rajaavat sellaisenaan olevat tietokoneohjelmat patentoitavuuden ulkopuolelle. Tätä voidaan pitää hieman ristiriitaisena. Tietokoneohjelmien patentoitavuuden salliminen Euroopan patenttisopimuksessa on ollut muun muassa Euroopan patenttisopimuksen uudistamiseksi vuonna 2000 pidetyn diplomaattisen konferenssin asialistalla. Keskustelussa ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen. Tällä hetkellä Euroopan patenttinviraston tietokone-sovelteisten keksintöjen patenttikäytäntö perustuu lähinnä valituslautakuntien ratkaisuun.²⁶⁵

Patentin hakeminen on haastavaa ja aikaa vievää. Hakemusasioissa käytetään usein auktorisoituja patenttiasiamiehiä apuna, joilla on ammattimainen osaaminen patentinhakuprosessista²⁶⁶. Patenttiasiamiehen käyttö ei kuitenkaan ole lailla velvoitettua, mikäli patentin hakijan kotipaikka on Suomessa. Asiamiehenä voi käyttää myös muita kuin auktorisoituja asiamiehiä²⁶⁷. Jos patentin hakijan kotipaikka on Suomen ulkopuolella, on hakija tällöin velvollinen käyttämään Euroopan talousalueella olevaa patenttiasiamiestä (PatL 12 §). PRH suosittelee kyseisessä tilanteessa käyttämään auktorisoitua patenttiasiamiestä, mutta patentin hakijalla on kuitenkin täysi vapaus päättää käyttämästään asiamiehestä.²⁶⁸ Patenttiasiamiehen käyttäminen on suositeltavaa, sillä patenttihakemusta ei voi muuttaa käsittelyn aikana ja puutteellinen patenttihakemus voi vaikuttaa patentin myöntämiseen tai voimassa pysymiseen.²⁶⁹ Patentin loukkaustilanteissa

²⁶⁵ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 90.

²⁶⁶ Haarmann 2014: 204.

²⁶⁷ Laki auktorisoiduista teollisoikeusasiamiehistä (22/2014) määrittää asiamiestutkinnosta, jolla asiamies voidaan auktorisoida. Auktorisoinnin myötä asiamiehellä on oikeus käyttää laissa suojattuja ammattinimikkeitä: patenttiasiamies, tavaramerkkiasiamies, mallioikeusasiamies ja teollisoikeusasiamies.

²⁶⁸ Ks. PRH:n Patentoinnin ABC:stä patenttiasiamiehistä. Eurooppapatenttiasiamiesten tulee lisäksi olla suorittanut Eurooppa-asiamiestutkinto, jonka myötä hänen tietonsa kirjataan EPO:n eurooppapatenttiasiamiesrekisteriin.

²⁶⁹ Välimäki 2009: 103.

kartoitetaan patentin suojan laajuutta hakemusasiakirjojen perusteella, minkä vuoksi niiden laatiminen hyvin on erittäin tärkeää²⁷⁰. Kokonaisuudessaan patentointiprosessi on erittäin työläs ja aikaa vievä. Patenttiprosessi voi viedä jopa vuosia.²⁷¹ PRH:n tavoite on käsitellä patentit kokonaisuudessaan kolmen vuoden sisällä patenttihakemuksen jättämisestä. Teknisen välipäätöksen voi saada 8 kuukauden kuluttua hakemuksesta. Teknisessä välipäätöksessä todetaan, onko keksintö ylipäättään patentoitavissa.²⁷² Eurooppapatentin käsittely puolestaan kestää noin kolmesta viiteen vuotta.²⁷³ Yhdysvalloissa patenttiprosessi kestää keskimäärin kaksi vuotta²⁷⁴.

Patenttia voidaan pitää myös kalliina suojamuotona. Patentin hakemiseen ja ylläpitoon liittyvät maksut voivat olla niin suuria, ettei niillä saada välttämättä riittävää katetta patentin antamaan suojaan. Erityisesti teknologian nopea kehittyminen vaikuttaa siihen, ettei patentista välttämättä ehditä saada riittävää hyötyä ohjelmistoinnovaation kaupalliseen hyödyntämiseen.²⁷⁵

Patenttia hakiessa tutkitaan keksinnön uutuutta ja usein tutkimus tapahtuu patenttiranomaisten hakemalla patenttitietokannasta sekä ammattijulkaisuista vastaavuuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että patenttitutkimus voi olla puutteellista. Erityisesti tämä tulee ilmi sen myötä, että patenttihakemuksissa kuvataan patentin luonnollisella kielellä ja hyvin abstraktisti. Se tekeekin patenttihakemuksen vertaamisen lähdekoodiin haastavaksi.²⁷⁶

Koko maailmaa kattavaa patenttia ei ole olemassa²⁷⁷. Patentti on rajatusti voimassa vain tietyissä valtioissa sen mukaan, mille alueelle patenttia haetaan. Patenttia haettaessa

²⁷⁰ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 223.

²⁷¹ Välimäki 2009: 88.

²⁷² Ks. PRH:n käsittelyajat.

²⁷³ Ks. EPO:n FAQ osio Eurooppapatenttien myöntämisestä, kohta ” How long does the grant procedure take?”.

²⁷⁴ Ks. United States patent and trademark office, Patents Data.

²⁷⁵ Ks. United States patent and trademark office, USPTO fee schedule.

²⁷⁶ Välimäki 2009: 98.

²⁷⁷ Aalto-Setälä, Sundman, Tuominen & Uhlbäck 2016: 99.

tulee siis tarkoin harkita, mille alueelle patenttia halutaan hakea ja mikä on liiketoiminnallisesti järkevää. Ohjelmistoinnovaatioiden osalta markkinat ovat hyvin kansainväliset, jonka vuoksi patenttia kannattaa hakea laajemmin kuin kansallisesti. Yhdysvalloissa on suurimmat ohjelmistomarkkinat, jonka vuoksi ohjelmistoinnovaatioiden patentointi Yhdysvalloissa voi olla liiketoiminnallisesti järkevää.²⁷⁸ Yhdysvaltoihin voi hakea patenttia suoraan Yhdysvaltain patenttivirastolta USPTO:lta tai vaihtoehtoisesti Suomen PRH:n kautta²⁷⁹.

²⁷⁸ Välimäki 2009: 101–102.

²⁷⁹ Ks. PRH:n ohje keksinnön patentoinnista USA:ssa: 9.

5 Suojamuotojen vertailu

Aiemman perusteella voidaan pitää tekijänoikeutta hyvänä suojana ohjelmistoinnovaatioiden osalta, sillä suoja on kansainvälinen. Patentti antaa vain alueellista suojaa valtioissa, joihin patentti on myönnetty, mutta tekijänoikeus antaa vähimmäissuojaa laajojen kansainvälisten sopimusten kautta. Vähimmäissuojaa saa kaikkiin sopimusvaltioiden teoksiin, mikä helpottaa maailmanlaajuista tekijänoikeusloukkauksiin puuttumista.²⁸⁰ Patenttia haettaessa voi olla liiketoiminnallisesti erittäin merkittävää, mille alueelle patenttia haetaan. Mikäli patenttia halutaan laajentaa myöhemmin, on tärkeä huomioida Pariisin konvention sopimusetuoikeus eli hakea patenttia muihin maihin ennen vuoden määräajan päättymistä. Ohjelmistoinnovaatioita koskeva tekijänoikeussuoja on kansainvälisesti yhteneväisempi kuin patentti.

Tarkastellessa tekijänoikeussuojan ja patentin kestoa, voidaan todeta tekijänoikeussuojan olevan pitkäkestoisempi patenttiin nähden. Tekijänoikeudesta suojaa saa Suomessa sekä Yhdysvalloissa aina siihen saakka, kunnes on kulunut 70-vuotta tekijän kuolemasta tai viimeisen tekijän kuolemasta. Patentit ovat Suomessa sekä yleisesti useissa muissa maissa voimassa 20-vuotta eli patentin antama suoja on huomattavasti lyhyempi tekijänoikeuteen nähden. Ottaen kuitenkin huomioon ohjelmistoinnovaatioiden luonne ja kehitysnopeus, voidaan tekijänoikeuden antaman suoja-ajan todeta olevan jopa tarpeettoman pitkä²⁸¹. Patentin myötä saatava 20-vuoden suoja-aika ohjelmistoinnovaatiolle on useimmiten aivan riittävä, sillä ohjelmistoinnovaatiot usein ehditään tuossa ajassa jo kaupallistamaan.²⁸²

Patentin antama yksinoikeussuoja ohjelmistoinnovaatiolle on huomattavasti laajempi kuin tekijänoikeuden antama suoja. Patentin oikeudenhaltijalla on yksinoikeus keksinnön hyödyntämiseen eli oikeudenhaltija voi kieltää ohjelmistoinnovaation kaupallisen

²⁸⁰ Takki 2017:39.

²⁸¹ Oesch, Pihlajamaa & Sunila 2014: 88.

²⁸² Välimäki 2009: 89.

käytön. Patentti antaa ohjelmistoinnovaatiolle myös niin sanotusti syvemmän suojan kuin tekijänoikeus. Patentilla suojaa saavat myös ohjelmistoinnovaation pinnan alla olevat ratkaisut ja periaatteet, kun tekijänoikeussuoja rajoittuu pelkkään ohjelman koodiin. Tekijänoikeus suojaa siis vain lähdekoodin kirjaimelliselta kopioinnilta. Patentilla sen sijaan saa suojaa itse koodin lisäksi myös ohjelmiston taustalla olevaan keksintöön. Patentilla voidaan myös suojata samalla kertaa useampaa ohjelmistoinnovaatiota, kun tekijänoikeussuojasta saa suojaa yksittäisille ohjelmistoinnovaatioille. Kääntöpuolena patentin osalta on se, ettei patentilla voida suojata itse tietokoneohjelmaa sellaisenaan, vaan patentti soveltuu ainoastaan keksintöön, jonka osana on tietokoneohjelma.

Suojana tekijänoikeus on selkeämpi patenttiin nähden. Ensinnäkään tekijänoikeuden syntyminen ei ole rekisteröinnistä tai hakuprosessista riippuvainen, vaan ohjelmistoinnovaation tekijänoikeus on voimassa automaattisesti. Tekijänoikeussuojan osalta ei täten voi tulla epäselvyyksiä siitä, onko suoja voimassa vai ei. Patenttien osalta oikeuden voimassaolo on epäselvempää. Ohjelmistoinnovaatiolla voi olla voimassa oleva patentti, mutta sekään ei takaa varmuutta oikeuden pysyvyydestä. Patentin osalta ei siis ole varmuutta, onko myönnetty patentti pätevä vai ei. Tämä haaste korostuu etenkin Yhdysvalloissa, missä jopa puolissa tuomioistuimeen päätyvissä patenttiriidoissa todetaan patentti ainakin osittain mitättömäksi²⁸³. Tämä pätee kaikkiin Yhdysvalloissa myönnettyihin patentteihin, mutta riski mitättömäksi julkistamiseen on yhtä lailla ohjelmistoinnovaatioiden patenteilla.

Myönnettyjen patenttien julkaistut asiakirjat näkyvät patenttirekistereissä, mikä helpottaa oman oikeuden valvomista ja rajoittaa ohjelmistoinnovaatioiden patenttiloukkauksia. Tekijänoikeuden osalta oman oikeuden valvominen on hieman haastavampaa. Yhdysvalloissa on toki mahdollista rekisteröidä myös oma tekijänoikeus rekisteriin, mikä edesauttaa oikeuden loukkaustilanteissa. Rekisteröinti ei kuitenkaan voi Bernin yleissopimuksen mukaan olla edellytys oikeuden syntymiselle, minkä vuoksi rekisteröinti ei ole kovin yleistä eikä esimerkiksi Suomessa ole olemassa rekisteriä tekijänoikeuksille. Koska

²⁸³ Lemley & Shapiro 2005:76.

tekijänoikeuden rekisteröinti ei ole Suomessa mahdollista, aiheuttaa tämä haasteita myös oikeuden voimassaolon tulkintaan. Tällöin voi olla epäselvyyttä todellisesta oikeuden haltijasta, jos useampi on kirjoittanut toisistaan tietämättään täysin identtisen koodin. Yhdysvalloissa etuna on se, että rekisteristä voidaan tarkistaa, onko jollain oikeus tiettyyn koodiin, mikä helpottaa myös oikeuksien valvomista.

Patentti kannustaa taloudellisesta näkökulmasta kehittämään uusia innovaatioita, sillä yritykset voivat luottaa siihen, ettei heidän käyttämäänsä panostusta kehittämiseen oteta kaupalliseen käyttöön toisessa yrityksessä. Ohjelmistoinnovaatioiden osalta tässä on kuitenkin tietynlainen haaste ottaen huomioon ohjelmistoinnovaatioiden kehitysvauhdin. Vaikka myönnettyjen patenttien asiakirjat julkaistaan patenttirekisterissä, ei tämä vielä välttämättä anna riittävän ajantasaista kuvaa rekisteröidyistä ohjelmistoinnovaatioista. Tämä johtuu siitä, että Suomessa patenttihakemukset julkaistaan vasta 18 kuukauden kuluttua hakemuksen tekemisestä, mitä voidaan pitää ohjelmistoinnovaatioiden näkökulmasta hyvin pitkänä aikana. Patenttien osalta voidaan siis törmätä siihen haasteeseen, että keksintö ehtii niin sanotusti vanhentumaan siinä ajassa, kun prosessi on vireillä. Tai vastaan voi tulla jopa tilanne, jossa joku muu on hakenutkin patenttia samalle keksinnölle ja heidän patenttiproessinsa on vielä kesken, ja tämän vuoksi asiakirjoja ei ole vielä julkaistu. Toki myös tekijänoikeus suojaa innovaatiota, mutta suojan ollessa suppeampi ja ulottuessa vain tietokoneohjelman lähdekoodiin, voidaan tekijänoikeudella katsoa olevan vähäisempi rooli investointeihin kannustamisessa.

Patentti vaatii rekisteröintiä eli hakemusmenettelyn. Kokonaisuudessaan patentti on suojamuodoltaan hintavampi kuin tekijänoikeus. Patentin hakemisesta veloitetaan hakemusmaksut ja julkaisumaksut sekä lisäksi patenttioikeuden pitäminen voimassa vaatii vuosittaiset maksut. Tekijänoikeussuoja sen sijaan on täysin maksuton ja pysyy voimassa ilman toimenpiteitä, joten suojan ylläpitäminen ei vaadi hallinnollisia toimia. Patentin hakemusmenettely puolestaan vaatii syvällistä osaamista patenttiproessista, mikä voi aiheuttaa etenkin pienille yrityksille mittavat kustannukset, koska heillä ei välttämättä ole omasta takaa patenttiproessiin erikoistuneita edustajia. Koska patenttihakemusta

ei pysty jälkikäteen muokkaamaan, nousee hakuprosessi erittäin merkitykselliseksi myönnettävän suojan näkökulmasta, sillä patentti suojaa ainoastaan niitä osia keksinnöstä, jotka on mainittu hakemuksessa. Tekijänoikeus sen sijaan syntyy automaattisesti, eikä vaadi yritykseltä erityistä osaamista. Patentin voimassaolo vaatii myös ylläpitokustannuksia vuosittaisten kustannusten myötä. Oleellinen ero siis tekijänoikeussuojan ja patenttisuojan osalta on niiden kokonaiskustannukset.

Erityisesti pienten yritysten näkökulmasta patentti voi tuntua liian työläältä ja kustannuksiltaan korkealta panostukselta. Suuremmille yrityksille patentit ovat varmasti enemmän arkipäivää, ja heiltä löytyy enemmän resursseja patenttiprosessiin sekä patenttien ylläpitämiseen. Ryhtyessä patentin hakuprosessiin, on oleellista punnita prosessin kustannuksia ja siitä saatavia hyötyjä ja arvioida, että saadaanko patentilla taloudellista arvoa. Tekijänoikeuden osalta oleellisinta on punnita, onko ohjelmistoinnovaation osalta riittävä saada tekijänoikeudensuojaa eli suojata pelkkää lähdekoodia, vai tarvitaanko taloudellinen näkökulma huomioiden suojaa myös patentista.

Oikeuden haltijan oikeussuoja loukkaustilanteissa on hyvin samanlainen molempien suojamuotojen osalta eikä seuraamusjärjestelmällä ole juurikaan eroavaisuuksia. Molempien suojamuotojen loukkaustilanteissa on yleistä kääntyä turvaamistoimien puoleen. Tekijänoikeusloukkauksissa haastavaa on osoittaa tietokoneohjelman tekijänoikeuden loukkaaminen, sillä näyttöä on vaikea saada. Patenttiloukkauksissa puolestaan merkittävässä roolissa on konkreettisesti ohjelmistoinnovaation vertaaminen patenttihakemuksen asiakirjoihin ja tulkita sitä kautta, onko loukkausta todella tapahtunut. Myöskin oikeuden luovuttaminen eteenpäin on samantapainen molempien suojien osalta, eikä sen osalta löydy merkittäviä eroja. Sekä tekijänoikeuden että patentin osalta on yleistä luovuttaa käyttöoikeuksia innovaatioon lisensoijalle myöntämällä. Lisäksi oikeudet voidaan myös luovuttaa kokonaan tai osittain eteenpäin. Tekijänoikeuden osalta oleellista kokonaisluovutuksen osalta on huomioida, että ainoastaan taloudelliset oikeudet voidaan luovuttaa eteenpäin, eivätkä moraaliset oikeudet siirry luovutuksen yhteydessä.

Ohjelmistoinnovaatioiden tekijänoikeussuoja on yhteneväisempi kansainvälisesti kuin patenttisuoja, sillä tekijänoikeuden osalta kansainväliset yleissopimukset ovat tarkempia kuin patentin osalta. Ohjelmistoinnovaatioiden tekijänoikeussuojaa voidaan nykyään pitää hyvin samankaltaisena Suomen ja Yhdysvaltojen osalta joitakin poikkeavuuksia lukuun ottamatta. Erityinen poikkeavuus ohjelmistoinnovaatioiden tekijänoikeudessa Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on se, että Yhdysvalloissa tekijänoikeuden puolustaminen oikeusteitse vaatii tekijänoikeuden rekisteröintiä. Patenttien osalta käytänteet ovat lähestyneet toisiaan vähitellen ja nykyään myös uutuuden tutkiminen on sekä Suomessa että Yhdysvalloissa patenttihakemuspäivän mukaan ja myös patentin myöntäminen sitä ensimmäiseksi hakeneelle Yhdysvaltojen aiemman käytännön sijaan, jossa patentti myönnettiin ensimmäisenä keksinnön keksineelle eikä patenttia ensin hakeneelle keksijälle. Ohjelmistoinnovaatioiden patentoinnissa on kuitenkin vielä eroavaisuuksia kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa käytössä oleva Grace period, jonka mukaan patenttia voidaan hakea vielä vuosi sen julkistamisen jälkeen. Yhdysvalloissa ei myöskään ole käytössä teknisyyden vaatimusta patentoinnin osalta. Mikäli ohjelmistoinnovaatio ei täytä Suomessa teknisyyden vaatimusta ja jää tämän vuoksi ilman patenttia, niin Yhdysvalloissa patentti voi kuitenkin olla saatavissa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että molemmilla suojamuodoilla on omat hyvät ja huonot puolensa. Tekijänoikeussuoja on automaattisesti hyödynnettävissä oleva suoja, joten yrityksen ei tarvitse harkita, että hyödyntääkö kyseistä suojaa vai ei. Toki Yhdysvaltojen markkinoilla on tarpeen harkita tekijänoikeuden rekisteröintiä. Yritysten kannattaa suojata ohjelmistoinnovaationsa tekijänoikeuden lisäksi patentilla, sillä tekijänoikeudella suojaa ei saa kuin itse lähdekoodille ja ohjelmistoinnovaation näkökulmasta kaikista arvokkainta on suojata keksinnön rakenteet. Patentointi on toki riippuvaista myös siitä, että yrityksen resurssit riittävät patenttiprosessiin ja innovaatio täyttää patentoinnin edellytykset. Mikäli suojataan tietokoneohjelmaa sellaisenaan, soveltuu tähän tarkoitukseen tekijänoikeussuoja. Kun suojataan tietokoneohjelmaa osana muuta keksintöä, soveltuu patentti suojamuotona tekijänoikeutta paremmin. Mikäli

ohjelmistoinnovaation suojaksi soveltuvat molemmat suojat, on yritysten järkevä hyödyntää sekä tekijänoikeussuojaa että patenttisuojaa. Koska innovaatioiden suojaamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia yrityksen menestymiseen, kannattaa yritysten panostaa innovaatioidensa suojaamiseen ja investoida kehittämisen lisäksi myös innovaatioiden oikeudelliseen osaamiseen.

Tarkastelun perusteella kumpikaan suojamuoto ei ole ideaali ratkaisu ohjelmistoinnovaatioiden suojaamiseksi ja onkin yllättävää, ettei vielä nykypäivänäkään ohjelmistoinnovaatioille ole olemassa täysin tarpeisiin soveltuvaa suojaa. Toisaalta innovaatioita halutaan tukea taloudellisesti antamalla keksinnöille suojaa immateriaalioikeuksista, mutta samalla immateriaalioikeuksilla voidaan nähdä olevan innovaatioita rajoittavia vaikutuksia. Yritysten näkökulmasta puutteellisten immateriaalioikeuksien myötä sopimusten ja liikesalaisuuksien merkitys on korostunut ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa. Teknologia kehittyy jatkuvasti ja myös ohjelmistojen itse kehittämät innovaatiot alkavat yleistymään. Mielenkiintoisena jatkotutkimuksena tämän pohjalta olisikin lähteä tutkimaan, miten kyseiset immateriaalioikeudet suojaavat innovaatioita, jotka on luonut ihmisen sijaan kone eli tekoäly.

Lähteet

- Aalto-Setälä, M., Sundman, C., Tuominen, M. & Uhlbäck, A. (2016). *IPR käytännönläheisesti*. Helsingin seudun kauppakamari.
- Business Finland. (2019). *Innovaatioista kilpailukykyä ja kestävää kasvua*. Raportti 5/2019. Noudettu 18.8.2021 osoitteesta https://www.businessfinland.fi/globalassets/julkaisut/bf_vaikuttavuusraportti2019.pdf
- CompTIA. (2021). *IT Industry Outlook 2022*. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta https://comptiacdn.azureedge.net/webcontent/docs/default-source/research-reports/comptia-it-industry-outlook-2022_fin.pdf?sfvrsn=8e44dcc3_0
- Dewar, R. D. & Dutton, J. E. (1986). *The Adoption of Radical and Incremental Innovations: An Empirical Analysis*. *Management Science*, 32(11), 1422–1433. Noudettu 18.10.2021 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/227445689_The_Adoption_of_Radical_and_Incremental_Innovations_An_Empirical_Analysis
- Eduskunta. (n.d.). *Valtiosopimukset*. Noudettu 10.10.2021 osoitteesta <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kv-jarjestot/kansainvalisen-oikeuden-tietopaketti/Sivut/Valtiosopimukset.aspx>
- Espacenet. (2021). *Patenttihaku*. Noudettu 14.11.2021 osoitteesta <https://fi.espacenet.com/>
- Euroopan komissio. (2021). *EU-lainsäädännön tyypit*. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_fi
- European Commission. (1995). *Green Paper on Innovation*. Noudettu 30.11.2021 osoitteesta https://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com95_688_en.pdf
- European Patent Office. (2021). *FAQ – applying for a patent*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta <https://www.epo.org/service-support/faq/own-file.html>
- European Patent Office. (2021). *Guidelines for Examination in the European Patent Office*. Noudettu 12.10.2021 osoitteesta [http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/C4B20952A0A7EF6BC125868B002A5C61/\\$File/epo_guidelines_for_examination_2021_hyperlinked_en.pdf](http://documents.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/C4B20952A0A7EF6BC125868B002A5C61/$File/epo_guidelines_for_examination_2021_hyperlinked_en.pdf)

- European Patent Office. (2019). *Member states of the European Patent Organisation*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta <https://www.epo.org/about-us/foundation/member-states.html>
- EUR-Lex. (2021). *Sanasto*. Noudettu 3.11.2021 osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/codification.html?locale=fi>
- Gregory, J. K. (2007). *The Troll Next Door*. The John Marshall: Review of Intellectual Property Law 292 (2007). Noudettu 18.11.2021 osoitteesta <https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1122&context=ripl>
- Haarmann, P.-L. (2014). *Immateriaalioikeus* (5. uudistettu painos). Talentum.
- Harenko, K., Niiranen, V. & Tarkela, P. (2006). *Tekijänoikeus: kommentaari ja käsikirja*. Alma Talent Oy.
- Hirvonen, A. (2011). *Mitkä menetit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf
- Honkasalo, P. (2010). *Copyright protection of software: The European perspective*. Teoksessa: *Oikeustiede*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja.
- Huovio, P. (2014). *Aineettomien oikeuksien opas*. Diges Ry. Noudettu 18.8.2021 osoitteesta https://www.prh.fi/stc/attachments/tietoaprhsta/newfolder_4/Diges_aineettomien_oikeuksien_opas.pdf
- Husa, J. & Pohjolainen, T. (2014). *Julkisen vallan oikeudelliset perusteet* (4. uudistettu painos). Alma Talent Oy.
- Kivistö, M. (2016). *Tekijänoikeus omaisuutena*. Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Kivi-Koskinen, T. & Lepistö, L. (2019). *Työsuhdekeksinnöt* (2. uudistettu painos). Alma Talent Oy.
- Lemley, M. A. & Shapiro, C. (2005). *Probabilistic Patents*. Journal of Economic Perspectives, Volume 19, Number 2. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/0895330054048650>
- Liedes, J. (2017). *Tekijänoikeuksien kansainvälinen suoja; Suomen tekijänoikeuslain kansainvälinen soveltaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:53. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

- Mylly, U-M. (2017). *Tekijänoikeuden digitaalinen sammuminen ja teosten jakelulogiikka: tietokoneohjelmat ja muut elektroniset teokset*. Lakimies 5/2017 s.603–262.
- Nilsson, J. (2012). *Software and computer-related inventions*. Teoksessa: Jolly, A. (2012). *The Handbook of European Intellectual Property Management* (3. uudistettu painos). Kogan Page.
- Oesch, R. (2007). *Teknologinen kilpailuetu ja yrityksen aineettomat oikeudet*. Lakimies 1/2007 s.90–95.
- Oesch, R., Eloranta, M., Heino, M. & Kokko, M. (2017). *Immateriaalioikeudet ja yleinen etu*. Alma Talent Oy.
- Oesch, R., Pihlajamaa, H. & Sunila, S. (2014). *Patenttioikeus* (3. uudistettu painos). Alma Talent Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). *Kansainväliset tekijänoikeussopimukset*. Noudettu 1.9.2021 osoitteesta <https://minedu.fi/kansainvaliset-sopimukset>
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2020). *Hinnasto ja maksuohjeet. Muita maksuja*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/patentit/hinnastot/muitmaks.html>
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2021). *Patentointi Suomessa. Käsitteleyajat*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/patentit/patentointi-suomessa/hakemuksenkasittelyprhssa/kasittelyajat.html>
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2021). *Ohjelmistopatenttiopas: Opas tietokoneohjelmien patentointiin ja muuhun suojaukseen*. Noudettu 10.10.2021 osoitteesta https://www.prh.fi/stc/attachments/patentinliitteet/4palvelutjatietokannat/PRH_OhjelmistoPatenttiopas_Saavutettava_FIN_7.6.2021_final.pdf
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2019). *Patentoinnin ABC*. Noudettu 26.10.2021 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/patentit/patentoinninabc.html>
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2021). *Patentointi ulkomailla. Kansainvälinen patenttihakemus*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta https://www.prh.fi/fi/patentit/patentointi-ulkomailla/kansainvalinen_hakemus_pct.html
- Patentti- ja rekisterihallitus. (2020). *Patenttihakemuksista ja patenteista maksettavat vuosimaksut*. Noudettu 18.10.2021 osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/patentit/hinnastot/vuosmaks.html>

- Patentti- ja rekisterihallitus. (2021). *Patenttikäsikirja*. Noudettu 12.10.2021 osoitteesta <https://www.prh.fi/stc/attachments/patentinliitteet/4palvelutjatietokannat/Patenttikasikirja.pdf>
- Pihlajarinne, T. & Alén-Savikko, A. (2020). *Patenttioikeus*. Teoksessa: Villa, S., Airaksinen, M., Alén-Savikko, A., Bärlund, J., Jauhiainen, J., Kisanlahti, T., Kanervo, J., Knuts, M., Kuoppamäki, P., Kymäläinen, S., Mähönen, J., Pihlajarinne, T., Raitio, J. & Viitanen, K. *Yritysoikeus* (4. uudistettu painos). Alma Talent Oy.
- Sorvari, K. (2005). *Vastuu tekijänoikeuden loukkauksesta*. WSOY.
- Sorvari, K. (2007). *Tekijänoikeuden loukkaus*. Alma Talent Oy.
- Takki, P., Halonen, S. (2017). *IT-sopimukset: käytännön käsikirja*. Alma Talent Oy.
- United States Patent and Trademark Office. (2013). *First inventor to file statutory framework*. Noudettu 3.1.2021 osoitteesta https://www.uspto.gov/sites/default/files/aia_implementation/FITF_card.pdf
- United States Patent and Trademark Office. (2013). *Leahy-Smith America Invents Act Implementation*. Noudettu 3.1.2022 osoitteesta <https://www.uspto.gov/patents/laws/leahy-smith-america-invents-act-implementation>
- United States Patent and Trademark Office. (2021). *USPTO fee schedule*. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta <https://www.uspto.gov/learning-and-resources/fees-and-payment/uspto-fee-schedule>
- United States Patent and Trademark Office. (2021). *Patents Data*. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta <https://www.uspto.gov/dashboard/patents/>
- U.S. Copyright Office. (2021). *A Brief History of Copyright in the United States*. Noudettu 14.8.2021 osoitteesta <https://www.copyright.gov/timeline/>
- U.S. Copyright Office. (2021). *Preregister Your Work*. Noudettu 14.8.2021 osoitteesta <https://www.copyright.gov/prereg/index.html#computerprograms>
- U.S. Copyright Office. (2021). *What is copyright?* Noudettu 14.8.2021 osoitteesta <https://www.copyright.gov/what-is-copyright/>
- Valtioneuvosto. (2021). *Tekijänoikeuslain muutokset lausuntokierroksella*. Noudettu 28.11.2021 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/tekijanoikeuslain-muutokset-lausuntokierroksella->

- World Economic Forum. (2021). *Fourth Industrial Revolution*. Noudettu 28.11.2021 osoitteesta <https://www.weforum.org/focus/fourth-industrial-revolution>
- World Intellectual Property Organization. (1988). *Berne Notification No. 121*. Noudettu 15.8.2021 osoitteesta https://www.wipo.int/treaties/en/notifications/berne/treaty_berne_121.html
- World Intellectual Property Organization. (1988). *Berne Notification No. 140*. Noudettu 15.8.2021 osoitteesta https://www.wipo.int/treaties/en/notifications/berne/treaty_berne_140.html
- World Intellectual Property Organization. (2021). *Fees and Payments – PCT System. PCT Fee Tables 2021*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta <https://www.wipo.int/pct/en/fees/index.html>
- World Intellectual Property Organization. (1978). *Monthly Review of the World Intellectual Property Organization (WIPO): Model Provisions on the Protection of Computer Software*. Noudettu 11.11.2021 osoitteesta https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/120/wipo_pub_120_1978_01.pdf
- World Intellectual Property Organization. (2019). *Patent Cooperation Treaty Yearly Review 2019: The international Patent System*. WIPO.
- World Intellectual Property Organization. (2021). *PCT System. Contracting States*. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta https://www.wipo.int/pct/en/pct_contracting_states.html
- World Intellectual Property Organization. (2021). *WIPO-Administered Treaties: Berne Convention*. WIPO Lex. Noudettu 18.10.2021 osoitteesta https://wipo-lex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=15
- World Intellectual Property Organization. (2021). *WIPO-Administered Treaties: Contracting Parties Patent Law Treaty*. WIPO Lex. Noudettu 30.10.2021 osoitteesta https://wipo-lex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=4
- World Intellectual Property Organization. (2021). *WIPO-Administered Treaties: WIPO Copyright Treaty*. WIPO Lex. Noudettu 20.8.2021 osoitteesta https://wipo-lex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=16

- World Intellectual Property Organization. (2021). *WIPO-Administered Treaties: Paris Convention*. WIPO Lex. Noudettu 5.10.2021 osoitteesta https://wipo-lex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=2
- World Intellectual Property Organization. (2017). *Patent protection for software-implemented inventions*. WIPO Magazine. Noudettu 8.12.2021 osoitteesta https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2017/01/article_0002.html
- WTO. (2021). *TRIPS*. Noudettu 5.8.2021 osoitteesta https://www.wto.org/english/tra-top_e/trips_e/trips_e.htm
- Välimäki, M. (2009). *Oikeudet tietokoneohjelmistoihin* (2. uudistettu painos). Talentum.
- Ylisalmi, S. (2017). *Patenttioikeudenkäynnit Yhdysvalloissa – patenttitrollit oikeudellisten muutosten taustalla*. Pro gradu -tutkielma. Noudettu 3.1.2022 osoitteesta <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/opinnaytetyot/18771.pdf>

Virallislähteet

- EPO. European Patent Convention 1973.
- HE 161/1990 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin sekä tekijänoikeuslain, oikeudesta valokuvaan annetun lain ja patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta.
- HE 178/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle WIPO:n tekijänoikeussopimuksen ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.
- Unesco. Universal Copyright Convention 1952.
- Valtiosopimus 5/1921. Teollisuusomistusoikeuden suojelemista koskeva sopimus. Finlex.
- Valtiosopimus 5/1995. Asetus Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten voimaansaattamisesta sekä näiden eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.
- Valtiosopimus 7/2006. Tasavallan presidentin asetus patenttilakisopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

WIPO. Berne convention for the protection of Literary and artistic works 1886.

WIPO. Copyright Treaty 1996.

WIPO. Paris convention for the protection of Industrial Property 1883.

WIPO. Patent Cooperation Treaty 1970.

WIPO. Patent Law Treaty 2000.

WIPO. Performances and Phonograms Treaty 1996.

WTO. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights 1994.

Kotimainen oikeuskäytäntö

KKO 2008: 45.

KKO 1998: 91.

MAO 2001:2.

Yhdysvaltojen oikeuskäytäntö

Tapaus Diamond v. Diehr, 450 U.S. 175 (1981).

Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisut

Tapaus 406/10 SAS Institute Inc. v. World programming Ltd (2012). EU:C: 2012:259.

Euroopan patenttiviraston valituslautakunnan ratkaisut

Tapaus G 3/08, Programs for computers (2010). ECLI: EP:BA:2010: G000308.20100512.

Tapaus T935/97, Computer program product II/IBM (1999). ECLI: EP:BA:1999: T093597.

19990204

Tapaus T1173/97, Computer program product/IBM (1998). ECLI: EP:BA:1998: T117397.

19980701

Liitteet

Liite 1. Tekijänoikeus ja patenti ohjelmistoinnovaatioiden suojaamisessa.

	Tekijänoikeus	Patenti
Pääasiallinen laki	Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404	Patenttilaki 15.12.1967/550
Merkittävimmät yleissopimukset	Bernin yleissopimus, TRIPS	Pariisin yleissopimus
Suojan kohde	Yksittäisen tietokoneohjelman koodi.	Suojan voi saada vain tietokonesovelleille keksinnölle. Yksi patenti voi sisältää useita tietokonesovelleisiä keksintöjä.
Suoja ulottuvuus	Suojaa tietokoneohjelman kirjaimelliselta kopiointilta. Suoja ulottuu vain ohjelman koodiin.	Suojaa ohjelmistoinnovaatiota patenttihakemuksen perusteella. Suojaa lähdekoodin lisäksi innovaation pinnan alla olevia ratkaisuja ja periaatteita.
Oikeuden syntyminen	Oikeus syntyy automaattisesti teoksen luomisella eli koodin kirjoittamisella.	Oikeus saadaan hakuprosessin perusteella. Hakuprosessi voi kestää vuosia.
Lain edellytykset suojan saamiselle	Teoskynnyksen tulee ylittyä eli koodin tulee olla omaperäinen ja luova ratkaisu.	Innovaation on oltava tekninen, teollisesti käytettävissä, uusi ja keksinnöllinen.
Kustannukset	Suojan syntyminen ja ylläpitäminen on ilmaista.	Hakuprosessi on maksullinen ja suojan ylläpito edellyttää vuosimaksujen suorittamista.
Voimassaoloaika	Oikeuden syntymisestä siihen saakka, kunnes on kulunut 70-vuotta tekijän kuolemasta. Automaattisesti voimassa ilman toimenpiteitä.	Maksimissaan 20-vuotta patenttihakemuksesta. Voimassaolo edellyttää vuosittaisten patenttimaksujen suorittamista.
Voimassaoloalue	Vähimmäissuoja kansainvälisten yleissopimusten myötä laajasti sopimusvaltioissa.	Alueellinen suoja. Vaatii hakemisen niihin valtioihin, joihin suojaa halutaan.

Epäselvyydet voimassaolosta	Oikeuksia ei rekisteröidä mihinkään, joten voi syntyä epäselvyyksiä oikeuden voimassaolosta.	Oikeudet kirjataan julkiseen rekisteriin. Oikeus voi kuitenkin tulla jälkikäteen mitätöidyksi.
Oikeuden luovuttaminen eteenpäin	Voidaan luovuttaa lisenssejä tai luovuttaa oikeus kokonaan eteenpäin. Ainoastaan taloudelliset oikeudet voi luovuttaa, ei moraalisia oikeuksia.	Voidaan luovuttaa lisenssejä tai luovuttaa oikeus kokonaan eteenpäin.
Haasteet loukkauksissa	Näytön hankkiminen todisteeksi loukkauksesta voi olla haastavaa.	Haastavaa loukkaustilanteissa on verrata tuotetta patenttiasiakirjaan ja selvittää, onko loukkausta tapahtunut. Usein riita saadaan ratkaistua jo ennen tuomioistuimen käsittelyä.
Suojamuodon merkittävin haaste	Suoja ulottuu vain tietokoneohjelman koodiin, eikä suoja kata ohjelmistoinnovaation ideaa, rakennetta eikä kuvauksia.	Patentin saaminen edellyttää teknisyyttä, eikä sitä myönnetä pelkälle tietokoneohjelmalle. Suojan hakeminen on pitkä ja kallis prosessi.
Oleellisimmat erot Yhdysvaltoihin nähden	Yhdysvalloissa oikeus tulee rekisteröidä, jotta oikeuden olemassaolo voidaan todistaa loukkaustilanteissa.	Yhdysvalloissa patentin myöntämisessä ei ole teknisyyden vaatimusta.